

provincie
groningen

Ontwerp **NATUURBEHEERPLAN GRONINGEN 2013**

Vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 24 april 2012

Het Natuurbeheerplan kent een aantal wijzigingen ten opzichte van het vorige Natuurbeheerplan; relevante wijzigingen zijn in de tekst in rood weergegeven.

Inhoudsopgave

1 Inleiding	5
1.1 Algemeen	5
1.2 Status en doel van het beheerplan	5
1.3 Gevolgde procedure, overleg en inspraak	6
1.4 Leeswijzer	6
2 Beleidskader	7
2.1 Algemeen	7
2.2 Rijksbeleid en Europees beleid	7
2.3 Provinciaal beleid	8
3 Werkwijze Natuurbeheerplan	12
3.1 Algemeen	12
3.2 De Index, een nieuwe taal	12
3.3 Beheer en Kwaliteitsimpulsen	13
4 Natuur en Landschapsdoelen in Groningen	14
4.1 Algemeen	14
4.2 Eemsdelta	15
4.3 Lauwersmeer-Reitdiep-Middag Humsterland	15
4.4 Veenkoloniën	16
4.5 Zuidelijk Westerkwartier	17
4.6 Hogeland-Lauwersland-Fivelboezem	18
4.7 Waddenkust	19
4.8 Midden-Groningen	20
4.9 Oldambt	20
4.10 Westerwolde	21
4.11 Gorecht	22
4.12 Stad Groningen	23
5 Beheer	24
5.1 Algemeen	24
5.2 Natuurbeheer	24
5.3 Agrarisch natuurbeheer	25
5.4 Landschapsbeheer	26
5.5 Collectief beheer	27
5.6 Probleemgebieden	27
5.7 Overgangsbeheer	28
5.8 Recreatie	28
6 Kwaliteitsimpulsen	29
6.1 Algemeen	29
6.2 Ambitiekaart	29
6.3 Investeringssubsidie	30
6.4 Subsidie voor functiewijziging	30
6.5 Grondverwerving	31
Bijlagen	
1 Begrippenlijst	32
2 Index Natuur en Landschap Groningen	33
3 Subsidies agrarische natuur	36
4 Subsidies landschap	38
5 Spelregels collectief beheer	39

Kaarten

- 1 EHS begrenzing
- 2 Beheertypenkaart
- 3 Ambitiekaart
- 4 Ganzenfoerageergebieden
- 5 Kerngebieden weidevogels (a) en akkervogels (b)
- 6 Probleemgebieden

1 Inleiding

1.1 Algemeen

Het stelsel Natuur- en Landschapsbeheer (SNL) beschrijft op welke wijze het beheer en de ontwikkeling van natuurgebieden, agrarische natuur en landschapselementen in de provincie Groningen gesubsidieerd wordt. Het stelsel bestaat uit twee subsidieregelingen: de 'Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer' en de 'Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap', beide vastgesteld door Gedeputeerde Staten op 19 mei 2009 (wijzigingen voor het laatst vastgesteld 1 november 2011).

In dit Ontwerp Natuurbeheerplan begrenzen Gedeputeerde Staten gebieden waar subsidiëring van beheer van natuurgebieden, agrarische natuur en van landschapselementen kan plaatsvinden. Het Ontwerp Natuurbeheerplan geeft ook aan waar zogenaamde kwaliteitsimpulsen voor natuur en landschap mogelijk zijn. Daarnaast beschrijft het Ontwerp Natuurbeheerplan per (deel)gebied welke natuur- en landschapsdoelen van toepassing zijn en stelt het Ontwerp- Natuurbeheerplan zo nodig aanvullende eisen ten aanzien van het uitvoeren van bepaalde beheermaatregelen.

Grondeigenaren en grondgebruikers die op basis van de genoemde subsidieregelingen in aanmerking komen voor subsidie kunnen met dit Ontwerp Natuurbeheerplan bepalen welk type subsidie van toepassing is op het beoogde terrein. Subsidieaanvragen op basis van de genoemde subsidieregelingen worden (onder andere) aan dit Natuurbeheerplan getoetst.

Het beschikbare budget voor het SNL en SKNL in 2013 maakt geen onderdeel uit van dit natuurbeheerplan, maar wordt geregeld via het Openstellingsbesluit 2013, dit zal medio september door Gedeputeerde Staten worden vastgesteld en dient uiterlijk 1 oktober 2012, 6 weken voor de aanvraagperiode in het Provinciaal Blad worden gepubliceerd).

Op het moment is i.v.m. rijksbezuinigingen de herijking van de EHS/natuurbeleid aan de orde. Thans is nog niet duidelijk wat de exacte uitkomsten zullen zijn. Dit natuurbeheerplan speelt dan ook nog niet in op eventuele ontwikkelingen die voort zullen komen uit deze herijking EHS/natuurbeleid. Naar aanleiding van de uitkomsten van dit traject later dit jaar zal hier een verder vervolg aan worden gegeven bij een volgend Natuurbeheerplan of zal daarmee rekening worden gehouden bij het openstellingsbesluit 2013.

Belanghebbenden (terreinbeherende organisaties, agrarische natuurverenigingen, particuliere beheerders) dienen zich er van bewust te zijn dat de herijking gevolgen zal hebben voor het provinciale natuurbeleid en het financiële kader van het beleid. De komende tijd zal heroriëntatie van het beleid aan de orde zijn.

Voor nadere informatie kunt u terecht op www.infopuntgroningen.nl.

1.2 Status en doel van het beheerplan

Het Natuurbeheerplan beschrijft de subsidiemogelijkheden voor beheer en ontwikkeling van natuurgebieden, agrarische natuur en landschapselementen in Groningen. De begrenzing van gebieden in dit Natuurbeheerplan heeft vooral betrekking op deze subsidiemogelijkheden. De subsidiemogelijkheden zijn wel nadrukkelijk gerelateerd aan de natuur- en landschapsdoelen die de provincie nastreeft. Het Natuurbeheerplan is dus in die zin ook een sturingsinstrument.

Subsidies worden op vrijwillige basis aangevraagd. Dit betekent dat beheerders van (agrarische) natuur en landschap zelf de keuze maken of ze gebruik maken van de geboden subsidiemogelijkheden. Eigenaren en gebruikers van gronden die in het kader van dit Natuurbeheerplan zijn begrensd, ondervinden hier geen nadelige gevolgen van. Beheerders die

in het kader van het agrarisch beheer buiten de EHS op de beheertypenkaart zijn begrensd kunnen te alle tijde een verzoek bij GS indienen om deze begrenzing voor hun percelen weer ongedaan te maken.

Onder de gebieden die in dit Natuurbeheerplan zijn begrensd, vallen ook de gebieden van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). De feitelijke begrenzing van de EHS (bestaande natuurgebieden, nieuwe natuurgebieden en beheersgebieden) vindt echter niet in dit Natuurbeheerplan plaats. De EHS is in het kader van het Provinciaal Omgevings Plan vastgesteld. Gedeputeerde Staten kunnen besluiten om op eigen initiatief of op verzoek van anderen de begrenzing van de EHS te herzien. Bij een besluit tot wijziging van de EHS zal de procedure Afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht gevolgd worden. De EHS begrenzing is in kaartbijlage 1 van dit Natuurbeheerplan weergegeven. Een wijziging van de begrenzing van de EHS kan reden zijn om ook de begrenzing van gebieden in dit Natuurbeheerplan te herzien. Ook nieuwe inzichten over de kwaliteit van gebieden en bijvoorbeeld beleidsontwikkelingen kunnen reden zijn dat het Natuurbeheerplan wordt aangepast.

In dit Natuurbeheerplan worden de subsidiemogelijkheden tot op perceelsniveau aangegeven. Dit Natuurbeheerplan stuurt dus nadrukkelijk op de realisatie van specifieke doelen in gebieden. Om dit Natuurbeheerplan actueel te houden is de inbreng van beheerders nodig. Op verzoek en in onderling overleg kan bepaald worden of het Natuurbeheerplan op onderdelen aangepast wordt. Afhankelijk van impact van de wijziging op de omgeving zullen Gedeputeerde Staten wel of niet kiezen voor een uitgebreide inspraakprocedure.

1.3 Gevolgde procedure, overleg en inspraak

Bij de vaststelling van dit Natuurbeheerplan zal de in afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht geregelde procedure worden gevolgd.

Het Ontwerp Natuurbeheerplan is vastgesteld 24 april 2012. Het ontwerp zal van 1 mei tot en met 12 juni 2012 ter inzage liggen. Gedurende deze periode hebben belanghebbenden de gelegenheid op het Ontwerp te reageren. Deze reacties zullen worden samengevat in de Nota Reactie en Commentaar Natuurbeheerplan Groningen 2013. Naar aanleiding van deze inspraak zal een Nota van Reactie en Commentaar 2013 worden opgesteld. In september 2012 zullen Gedeputeerde Staten het Natuurbeheerplan Groningen 2013 definitief vaststellen.

Het Natuurbeheerplan kent een aantal wijzigingen ten opzichte van het vorige Natuurbeheerplan; relevante wijzigingen zijn in de tekst in rood weergegeven.

1.4 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 van dit plan beschrijft de verschillende beleidskaders die relevant zijn voor de in dit Natuurbeheerplan beschreven subsidies.

Hoofdstuk 3 gaat nader in op de werkwijze van het Natuurbeheerplan.

Hoofdstuk 4 beschrijft de natuurdoelen per regio in Groningen.

Hoofdstuk 5 beschrijft de subsidiemogelijkheden van beheer van natuurgebieden, agrarische natuur en landschapselementen.

Hoofdstuk 6 beschrijft de subsidiemogelijkheden voor kwaliteitsimpulsen.

2 Beleidskader

2.1 Algemeen

Het Natuurbeheerplan geeft invulling aan het natuur- en landschapsbeleid van diverse overheden (Europese Unie, rijk en provincie). Het verstrekken van subsidies voor beheer en kwaliteitsimpulsen zal uiteindelijk leiden tot de realisatie van dit beleid. In dit hoofdstuk wordt in het kort ingegaan op de meest relevante beleidskaders.

2.2 Rijksbeleid en Europees beleid

De provincie is een belangrijke partner voor de rijksoverheid om het nationale natuurbeleid te kunnen realiseren. Richtinggevend voor het nationale natuurbeleid zijn de internationale doelstellingen van het Biodiversiteitsverdrag, de Millennium Development Goals en het beleid van de Europese Unie. Het kabinet zet zich in om het verlies aan biodiversiteit een halt toe te roepen en bij te dragen aan de millennium doelen per 2010. Het wil er tevens voor zorgen dat in 2020 duurzame condities zijn voor het voortbestaan van alle soorten en populaties die in 1982 van nature in Nederland voorkwamen.

Onderdeel van het nationale natuurbeleid vormen ook de inspanningen voor de verbetering van milieu en platteland door middel van agrarisch natuurbeheer. Nederland richt zich daarbij op de doelen van het Europese Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP2). Een doel is het verhogen van duurzaam gebruik van landbouwgrond. Beheerders van landbouwgrond worden gestimuleerd om hun land zodanig te beheren dat natuur, milieu, landschap en klimaat er baat bij hebben.

Nota Ruimte en EHS

Belangrijk instrument voor de realisatie van de biodiversiteitdoelstellingen is de Ecologische Hoofdstructuur. De EHS is een netwerk van natuurgebieden, agrarische beheergebieden en verbindingzones. Hierbinnen kan de uitwisseling van soorten optimaal plaatsvinden en wordt de biodiversiteit verbeterd. De landelijke doelstellingen voor de EHS zijn verder uitgewerkt in de Nota Natuur voor mensen, mensen voor natuur (2000) en in de Nota Ruimte (2004).

Tussen Rijk en provincies is door middel van een bestuursovereenkomst afgesproken, dat het natuurbeleid binnen de EHS zal worden gedecentraliseerd, herijkt en een verantwoordelijkheid wordt van de provincies. Daarnaast is in het bestuursakkoord afgesproken dat het agrarisch natuurbeheer buiten de EHS vanaf 2014 een verantwoordelijkheid van het Rijk zal zijn. Herijking van de EHS/ natuurbeleid, zal niet worden opgenomen in het Natuurbeheerplan 2013. In dit ontwerp van het natuurbeheerplan wordt daarom nog uitgegaan van de huidige EHS begrenzing. Het herijkingsproces zal dit jaar plaatsvinden en zal in een opvolgend natuurbeheerplan worden opgenomen.

Natuurbeschermingswet en Natura 2000

Sinds 1 oktober 2005 zijn de bepalingen vanuit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn verwerkt in de Natuurbeschermingswet 1998. De Natuurbeschermingswet (Nbw) is gericht op bescherming van gebieden. In de Nbw zijn de bepalingen uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn verwerkt. De volgende typen gebieden worden beschermd:

- 1 Natura 2000-gebieden (Vogelrichtlijn- en Habitatgebieden);
- 2 Beschermde Natuurmonumenten;
- 3 Wetlands volgens het verdrag van Ramsar.

Het merendeel van de gebieden maakt deel uit van de EHS.

Natura 2000 is een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden in de Europese Unie (EU) om de in kwaliteit achteruitgaande waardevolle bijzondere natuur en biodiversiteit in Europa te behouden en te ontwikkelen. In Nederland zijn 162 van deze gebieden, plus 4 gebieden in de Noordzee door de Minister inclusief de te beschermen N2000-doelen aangewezen. In de provincie Groningen gaat het om de volgende gebieden: Waddenzee, Noordzeekustzone, Eems-Dollard (in voorbereiding) Lauwersmeergebied, Zuidlaardermeergebied, Leekstermeergebied, Liefstinghsbroek en een klein deel Drentsche Aa-gebied.

Voor elk N2000-gebied moet binnen 3 jaar na aanwijzing een 6 jaar geldend N2000-beheerplan worden opgesteld waarin staat wat er moet gebeuren om de natuurdoelen voor dat gebied te halen en wie dat gaat doen.

Het voorliggend Natuurbeheerplan houdt rekening met de specifieke N2000-doelen en -maatregelen in de N2000-gebieden.

Agenda Vitaal Platteland en ILG

Het rijk heeft de diverse beleidsdoelstellingen die van toepassing waren in het landelijk gebied vastgelegd in één integraal beleidskader, de Agenda Vitaal Platteland. De Agenda Vitaal Platteland beschrijft een visie op de economische, ecologische en sociaal-culturele ontwikkeling van het platteland. Deze visie is vertaald naar opgaven die zijn opgenomen in het Meerjarenprogramma Vitaal Platteland (MJP). De provincies zijn met het rijk overeengekomen dat zij het meerjarenprogramma samen met de partners in het gebied zullen realiseren.

Sinds 1 januari 2007 is het Investeringsbudget Landelijke Gebied (ILG) van kracht in de provincie Groningen. Het investeringsbudget is een bundeling van bestaande subsidiestromen van rijk, provincie en andere overheden die van toepassing waren in het landelijk gebied. In het ILG zijn middelen voor natuur, recreatie, landschap, landbouw en milieu opgenomen. Subsidies in het landelijk gebied worden getoetst aan het Provinciaal Meerjaren Programma (PMJP) en worden verstrekt op basis één subsidieregeling, de Uitvoeringsregeling Investeringsbudget Landelijk Gebied. Integraal en gebiedsgericht zijn kernbegrippen van het PMJP. De subsidies voor beheer en kwaliteitsimpulsen die in dit Natuurbeheerplan worden beschreven maken onderdeel uit van het PMJP en zijn gerangschikt onder de genoemde uitvoeringsregeling.

2.3 Provinciaal beleid

De nationale beleidskaders zijn maatgevend voor het provinciale beleid. Het provinciale natuur- en landschapsbeleid is gericht op het herstel, de instandhouding en de ontwikkeling van natuur, agrarische natuur en van landschap. Het provinciale natuur- en landschapsbeleid is op hoofdlijnen beschreven in het Provinciaal Omgevingsplan (POP). Hieronder wordt een korte beschrijving gegeven van de belangrijkste speerpunten van het provinciale natuurbeleid.

Begrenzing EHS

Belangrijk speerpunt van het provinciale natuurbeleid is de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur. De EHS wordt gevormd door een samenhangend stelsel van robuuste natuurgebieden, beheersgebieden en verbindingzones. De EHS is tussen 1993 en 2000 begrensd en inmiddels voor meer dan de helft gerealiseerd. Realisatie gaat door middel van aankoop van landbouwgronden door Bureau Beheer Landbouwgronden, of door middel van particulier natuurbeheer.

De EHS is vastgelegd in de provinciale omgevingsverordening. De omgevingsverordening is voor het **laatst gewijzigd 9 maart 2011**. Daarmee zijn enkele kleine wijzigingen in de EHS begrenzing, die in het vorige natuurbeheerplan al op kaart waren aangegeven definitief geworden.

Daarnaast zijn in het kader van dit natuurbeheerplan enkele kleine wijzigingen doorgevoerd in de begrenzing van de EHS. Het gaat hierbij concreet om kleine wijziging met betrekking tot gronden van Staatsbosbeheer. Staatsbosbeheer zal vanaf 2013 ook onderdeel uitmaken van de SNL stelsel.

Het voorstel voor deze wijziging heeft in nauw overleg met Staatsbosbeheer plaatsgevonden.

De bovenbedoelde wijzigingen zullen naast de vaststelling van dit natuurbeheerplan in procedure worden gebracht door middel van een aanpassing van de provinciale omgevingsverordening. Pas na afronding van deze procedure m.b.t. de provinciale omgevingsverordening zullen de wijzigingen definitief zijn.

In kaartbijlage 1 van dit Natuurbeheerplan is de EHS begrenzing weergegeven.

Ten aanzien van de begrenzing en de realisatie van de EHS worden de volgende uitgangspunten gehanteerd.

1. Grondverwerving vindt plaats op basis van vrijwilligheid.
2. Verhoging van het waterpeil in natuurgebieden is pas aan de orde als grotere aaneengesloten waterhuishoudkundige eenheden zijn verworven.
3. Verhoging van het waterpeil in natuurgebieden mag niet leiden tot vernatting van aangrenzende landbouwgronden.
4. In beginsel worden geen hydrologische bufferzones buiten de EHS ingesteld. Wederzijdse nadelige beïnvloeding van landbouw en natuur wordt voorkomen of beperkt door te streven naar grote, aaneengesloten natuurgebieden met natuurlijke grenzen en zo nodig door het treffen van technische maatregelen.
5. Realisatie van de EHS mag niet leiden tot beperkingen op aangrenzende landbouwgronden (planologische schaduwwerking).
6. Voor begrensde natuurgebieden in de EHS blijft de landbouwkundige functie gehandhaafd totdat de gronden zijn verworven of totdat een grondeigenaar een beschikking heeft voor particulier natuurbeheer.

Particulier natuurbeheer

De provincie stimuleert de realisatie van de EHS door particulieren. Grondeigenaren in de EHS waarvan percelen als nieuwe natuur begrensd zijn (zie ook kaartbijlage 1, 'EHS begrenzing'), kunnen in principe altijd aan particulier natuurbeheer doen. In gebieden waar verwerving van gronden ten behoeve van de EHS stagneert worden particulieren benaderd om hen te interesseren voor een natuurgericht beheer van hun eigendommen. Ook particulieren zonder eigendommen in de ecologische hoofdstructuur hebben de mogelijkheid om natuurterreinbeheerder te worden. De provincie is bereid om gronden die door BBL binnen de EHS zijn verworven, ter verkoop aan te bieden. Particulieren kunnen de grond van BBL kopen onder voorwaarde dat ze op deze gronden particulier beheer gaan uitoefenen. De provinciale realisatie-strategie kaart geeft aan in welke gebieden verworven gronden direct worden doorgeleverd aan natuurterreinbeherende organisaties, dan wel in welke gebieden verworven gronden eerst worden aangeboden voor particulier beheer.

Verbindingszones Verbindingszones maken onderdeel uit van de EHS (zie ook: nota Ecologische Verbindings-zones in de provincie Groningen). Door de aanleg van verbindingszones worden betere uitwisselingsmogelijkheden voor dier en plant tussen verschillende natuurgebieden gecreëerd. Er zijn twee typen verbindingszones: 'ecologische verbindingszones' en 'robuuste verbindingszones'. Deze verbindingszones zijn indicatief op de EHS kaart weergegeven (zie ook kaartbijlage 1, 'EHS begrenzing').

Het Rijk heeft in 2004 besloten om te stoppen met het aangaan van nieuwe verplichtingen ten aanzien van ecologische verbindingszones en zich vooral te richten op de realisatie van robuuste verbindingen. Dat betekent dat er voor een aantal geplande regionale en lokale ecologische verbindingszones geen rijksmiddelen meer zijn voor verwerving, inrichting en beheer. Deze verbindingszones blijven overigens wel in beeld bij de provincie Groningen. Wanneer zich kansen voordoen als gevolg van functiecombinaties tussen deze verbindingszones en andere doelen, zullen deze benut worden.

Natuur buiten de EHS

Niet alleen binnen de EHS, maar ook in het landelijk gebied buiten de EHS, ziet de provincie het als haar taak om een basiskwaliteit van natuur- en landschap in stand te houden en waar nodig te herstellen. Enerzijds gaat het daarbij om het behoud van natuurwaarden van bestaande natuurgebieden. Anderzijds ligt het accent op het behoud van natuur- en landschapswaarden van het agrarisch cultuurlandschap (weidevogels, akkerfauna, natuurwaarden in perceelsranden en slootkanten). Het beleid voor het agrarisch natuurbeheer is onder meer nader beschreven in de nota 'Meer Gruin in Grunn' en de nota 'Meer doen in minder Gebieden'. Vooral de Nota Meer Doen in Minder Gebieden heeft doorgewerkt in het Natuurbeheerplan. Deze nota voorziet in het aanwijzen van kerngebieden waarin het akkervogelbeheer en het weidevogelbeheer geconcentreerd wordt ingezet. De begrenzing van deze kerngebieden is in samenspraak met de agrarische natuurverenigingen in Groningen tot stand gekomen. In dit Natuurbeheerplan is voor beheer van agrarische natuur in totaal 2166 hectare (exclusief ganzenbeheer) gereserveerd.

Nationaal Landschap

Middag-Humsterland en de Drentsche Aa zijn door het Rijk aangewezen als Nationaal Landschap. Nationale Landschappen zijn gebieden met internationaal zeldzame of unieke en nationaal kenmerkende landschapskwaliteiten. De provincie werkt samen met anderen aan de instandhouding en verbetering van het landschap van deze gebieden. Enerzijds door het stellen van regels om de bestaande kwaliteiten in stand te houden. Anderzijds door stimulering van aanleg en beheer van bestaande en nieuwe waarden in het Nationaal Landschap. Dit Natuurbeheerplan geeft aan waar subsidiemogelijkheden liggen voor aanleg en onderhoud van landschapselementen in deze Nationale Landschappen op basis van de 'Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer'.

Ganzenfoerageergebieden

De afgelopen jaren heeft het Rijk in samenwerking met provincies en belangenorganisaties beleid ontwikkeld voor de opvang van overwinterende ganzen in Nederland. Aanleiding hiervoor was de toenemende schade aan landbouwgewassen als gevolg van vraat en vervuiling (uitwerpselen op grasland). Door het aanwijzen van foerageergebieden voor de meest algemene ganzensoorten wordt geprobeerd om de omliggende landbouwgronden te ontlasten van de ganzendruk. Boeren en natuurterreinbeheerders die ganzen opvangen in begrensde foerageergebieden kunnen hiervoor subsidie op basis van de Subsidieregeling Natuur en Landschap ontvangen.

Op kaartbijlage 4 is de begrenzing van de ganzenfoerageergebieden weergegeven. De begrenzing bestaat uit 3802 agrarisch gebied (waarvan 900 hectare begrensd als EHS beheersgebied) en 1351 hectare natuurgebied. In totaal is dus 5153 hectare begrensd als foerageergebied. De subsidiemogelijkheden voor ganzenopvang worden beschreven in dit Natuurbeheerplan.

Zoekgebied brakke natuur

In het kader van het Zoetwateraanvoerplan Noord-Groningen is afgesproken dat de nadelige effecten van de aanvoer van zoet water op brakke natuur zullen worden gecompenseerd door ontwikkeling van een aantal brakke natuurgebieden. De daarvoor benodigde middelen maken deel uit van de plankosten van het Zoetwateraanvoerplan. Over de uitvoering van de

compensatie is door betrokken partijen een convenant opgesteld. Dit convenant gaat uit van de ontwikkeling van brakke natuurgebieden met een gezamenlijk oppervlakte van 150 ha. Een deel hiervan is gefinancierd met compensatiegelden. In het convenant is opgenomen dat de Subsidieregeling Natuurbeheer (nu het Stelsel Natuur- en Landschapsbeheer) voor 50 ha zal worden toegepast voor de ontwikkeling van de brakke natuurgebieden. Voorwaarde is dat deze gebieden liggen binnen het op de EHS kaart aangegeven zoekgebied (zie ook kaartbijlage 1, 'EHS begrenzing'). Om daadwerkelijk voor subsidie in aanmerking dienen beheerders tot uiterlijk 3 maanden voor de aanvraagperiode aan te geven waar men welk beheertype wil aanvragen. Een aanduiding op de beheertypenkaart (kaartbijlage 2) geeft daadwerkelijk de mogelijkheid om subsidie aan te vragen.

3 Werkwijze Natuurbeheerplan

3.1 Algemeen

In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de werkwijze van dit Natuurbeheerplan. In paragraaf 3,2 worden begrippen uit de Index Natuur en Landschap toegelicht. In 3.3 wordt het verschil beschreven tussen subsidie voor beheer en subsidie voor kwaliteitsimpulsen. Meer achtergronden bij dit hoofdstuk zijn beschreven in het Subsiestelsel Natuur en Landschapsbeheer, zie op www.provinciegroningen.nl/loket/subsidies/natuur-en-landschap/natuur-en-landschapsbeheer/ of www.infopuntgroningen.nl.

3.2 De Index Natuur, Landschap en Recreatie

De Index Natuur, Landschap en Recreatie standaardiseert begrippen voor alle beheerders. Doordat beheerders hiermee dezelfde taal spreken, kunnen ze elkaar ook beter verstaan. Dat wil zeggen dat onder 'vochtige hooiland' door Staatsbosbeheer hetzelfde beheertype wordt verstaan als bij Natuurmonumenten. Naast een uniforme beschrijving van terreinen, is ook een uniforme berekening van de kostprijs van het beheer in de Index opgenomen. De Index is in gemeenschappelijk overleg tussen beheerders en de overheid tot stand gekomen.

De Index Natuur en Landschap bestaat uit de onderdelen natuur, agrarische natuur en landschap. Per onderdeel worden verder drie niveaus onderscheiden (zie ook figuur 1):

- **doelen**, voor sturing en rapportages;
- **beheertypen**, voor de begrenzing op kaart en de subsidieverlening;
- **beheervoorschriften**, als instrument om de doelen te bereiken.

Figuur 1: Opbouw Index Natuur en Landschap

	natuurgebieden	landschapselementen		agrarische natuur
Niveau Doelen	natuurtypen N01, N02, etc	landschapselementtypen L01, L02, etc		agrarische natuurtypen A01, A02, etc
Niveau Beheertypen	natuurbeheertypen N01.01, etc	landschapsbeheertypen L01.01, etc		agrarische beheertypen A01.01, A01.02, etc
Niveau Beheervoorschriften	geen nadere voorschriften	natuur: geen nadere voorschriften	agrarisch: concrete voorschriften	concrete voorschriften A01.01.01, A01.02.01, etc

Het niveau van *doelen* is vooral bedoeld als sturingsinstrument op landelijk niveau en wordt gebruikt om afspraken tussen Rijk en provincies te maken over het natuur- en landschapsbeheer (in het kader van de ILG-bestuursovereenkomsten) en voor de rapportages van de minister aan de Tweede Kamer, van de provincies aan het Rijk en van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten. De subsidiemogelijkheden voor beheer van natuur, agrarische natuur en landschap worden in dit Natuurbeheerplan op het niveau van *beheertypen* aangegeven. Per gebied, terrein of element wordt in dit Natuurbeheerplan één beheertype aangewezen. Voor een beheerder van een natuurterrein (onderdelen natuur en landschap) geldt een algemene instandhoudingsverplichting van beheertype. Dat betekent dat een beheerder van een natuurterrein meer vrijheid heeft om te bepalen hoe het betreffende beheertype in stand wordt gehouden. Een beheerder op landbouwgrond (onderdelen agrarische natuur en landschap) moet zich houden aan nadere beheervoorschriften die gekoppeld zijn aan het beheertype. Deze nadere beheervoorschriften voor agrarisch beheer vloeien voort uit de cofinanciering van het agrarisch natuurbeheer vanuit het Europese Plattelandsontwikkelingsprogramma.

Niet alle beheertypen uit de Index komen voor in Groningen. Een overzicht van de verschillende beheertypen die in dit Natuurbeheerplan toegepast worden is in bijlage 2 weergegeven. Een inhoudelijke beschrijving van de beheertypen en beheerpakketten is te vinden op <http://www.portaalnatuurenlanschap.nl>.

3.3 Beheer en Kwaliteitsimpulsen

In dit Natuurbeheerplan is aangegeven waar subsidiemogelijkheden voor 'Beheer' en 'Kwaliteitsimpulsen' van toepassing zijn. Bij beheer is sprake van periodiek terugkerende handelingen in een natuurterrein, agrarisch gebied of landschapselement met als doel de aanwezige natuurwaarden in stand te houden en/of te ontwikkelen. Subsidies voor beheer worden vertrekt op basis van de Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer Groningen. Subsidieaanvragen voor beheer worden getoetst aan dit Natuurbeheerplan. In hoofdstuk 5 wordt nader ingegaan op de verschillende subsidiemogelijkheden voor beheer.

Onder kwaliteitsimpulsen worden eenmalige ingrepen verstaan met als doel de condities van een natuurterrein, agrarisch gebied of landschapselement dusdanig te verbeteren dat de gewenste natuurwaarden zich daar (via beheer) kunnen ontwikkelen. Onder kwaliteitsimpulsen worden niet alleen maar inrichtingsmaatregelen verstaan maar bijvoorbeeld ook de verwerving of functieverandering van gronden ten behoeve van de inrichting van natuurterreinen. In hoofdstuk 6 wordt nader ingegaan op de verschillende subsidiemogelijkheden voor kwaliteitsimpulsen. Subsidies voor kwaliteitsimpulsen worden verstrekt op basis van de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap Groningen. Subsidieaanvragen voor kwaliteitsimpulsen worden getoetst aan dit Natuurbeheerplan en aan het Programma Landelijk Gebied Groningen.

Voor nadere informatie over en voorwaarden voor subsidie voor beheer en kwaliteitsimpulsen wordt verwezen naar www.infopuntgroningen.nl

De subsidiemogelijkheden in dit Natuurbeheerplan zijn door begrenzing van beheertypen vastgelegd op de beheertypenkaart en de ambitiekaart. Deze kaarten vormen feitelijk de kern van het Natuurbeheerplan. De beheertypenkaart (kaartbijlage 2) geeft, uitgedrukt in beheertypen, de huidige situatie weer. De ambitiekaart (kaartbijlage 3) beschrijft eveneens op basis van beheertypen de gewenste situatie op de (middel)lange termijn, waarbij als indicatie de situatie vanaf circa 2025 aangehouden wordt, omdat ervan uitgegaan mag worden dat op die termijn de gehele ecologische hoofdstructuur ingericht is en ook voldaan wordt aan abiotische randvoorwaarden door onder meer de implementatie van de kaderrichtlijn water. Uit het verschil tussen de ambitiekaart en de beheertypenkaart kan een kwaliteitsimpuls bepaald worden: het verschil tussen de gewenste situatie en de huidige beheersituatie geeft weer waar de kwaliteit van de natuur verbeterd kan worden. Om op perceelsniveau deze kaarten in te kunnen zien wordt verwezen naar de digitale versies op www.infopuntgroningen.nl.

4 Natuur en Landschapdoelen in Groningen

4.1 Algemeen

Als kapstok voor de natuur en landschapdoelen is in voorliggend natuurbeheerplan de landschapstypenindeling van het vigerende Provinciaal Omgevingsplan (POP) gebruikt. De teksten over de streefbeeldens zijn aangevuld conform de ambitiekaart.

In dit hoofdstuk worden per deelgebied van het Provinciaal Omgevingsplan (POP), zie figuur 1, de natuur- en landschapdoelen beschreven. Per deelgebied wordt eerst ingegaan op de landschappelijke karakteristiek. Vervolgens wordt voor de begrensde natuurgebieden van de EHS aangegeven welke natuurdoelen worden nagestreefd. Na de beschrijving van de natuurdoelen volgt een beschrijving van de doelen voor het agrarisch natuurbeheer. Tot slot worden de landschapdoelen beschreven. De natuur- en landschapdoelen zijn mede bepalend geweest bij de toewijzing van beheertypen op de beheertypenkaart en de ambitiekaart zoals opgenomen in dit Natuurbeheerplan; zie ook kaartbijlagen 2 en 3.

4.2 Eemsdelta

Landschappelijke karakteristiek

In landschappelijk opzicht wordt de Eemsdelta gerekend tot het wierdenlandschap en het dijkenlandschap. De hoofdstructuur van het wierdenlandschap wordt bepaald door wierden langs natuurlijke waterlopen of in reeksen samenvallend met oude kustlijnen. Kenmerkende landschapselementen zijn o.a. wierden, kwelderwallen, natuurlijke waterlopen, natuurlijke laagten (fossiele meanders), verkavelingspatronen (onregelmatige blokverkaveling, medenverkaveling). De hoofdstructuur van het Dijkenlandschap wordt gevormd door parallelle dijken en reeksen boerderijen langs de slaperdijken. Het landschap wordt gekenmerkt door een grootschalige openheid. Kenmerkende landschapselementen zijn o.a. dijken. In het wierdenlandschap en het dijkenlandschap komen monumentale boerderijen en -erven en borgterreinen voor.

Streefbeeld natuur

Belangrijk aangrenzend natuurgebied is de Eems als onderdeel van het Natura 2000-gebied Waddenzee. Het kleigrasland-gebied ten noorden van Appingedam is van grote betekenis voor weidevogelpopulaties.

Streefbeeld agrarisch natuurbeheer

Het beheergebied tussen Marsum en Holwierde staat vooral in het teken van het behoud en verbetering van het weidevogelbiotop. Beheermaatregelen die bijdragen aan verbetering van het weidevogelbiotop zijn o.a. handhaving openheid, rust, optimale waterhuishouding en uitstel van maaien en weiden. Versterking van de groene dooradering wordt bewerkstelligd door stimulering van een natuurlijk beheer van sloten, overhoeken, perceelsranden, oude dijken, natuurlijke laagten, natuurlijke waterlopen, wierden en boerenerven.

Streefbeeld landschap

Door actief beheer, herstel en ontwikkeling van kenmerkende landschapselementen worden landschappelijke waarden duurzaam veilig gesteld. Het gaat daarbij om landschapselementen als natuurlijke waterlopen, natuurlijke laagten, dijken met kolken en coupures, wierden, borg-, klooster- en vestingterreinen, kerkterreinen en oude erfbeplantingen.

4.3 Lauwersmeer-Reitdiep-Middag Humsterland

Landschappelijke karakteristiek

In landschappelijk opzicht wordt dit deelgebied gerekend tot het wierdenlandschap en het dijkenlandschap. De hoofdstructuur van het wierdenlandschap wordt bepaald door wierden langs natuurlijke waterlopen of in reeksen samenvallend met oude kustlijnen. Kenmerkende landschapselementen zijn o.a. wierden, kwelderwallen, natuurlijke waterlopen en het slotencasco Middag-Humsterland, natuurlijke laagten (fossiele meanders), verkavelingspatronen (onregelmatige blokverkaveling), erven van boerderijen, kloosters en borgen, vestingterreinen en kerkhoven. Het dijkenlandschap wordt gekenmerkt door een grootschalige openheid. Kenmerkende landschapselementen zijn o.a. dijken met zijlen en kolken, dobben, eendenkooien en monumentale boerderijen en erven. Belangrijke natuurgebieden zijn het Lauwersmeergebied en kleigrasland-gebieden in het Reitdiepdal (omgeving Sauwerd) en bij Fransum welke van grote betekenis zijn voor weidevogelpopulaties. Daarnaast ligt verspreid in dit deelgebied nog een aantal kleinere natuurgebiedjes.

Streefbeeld natuur

Het Lauwersmeer is aangewezen als Natura 2000-gebied onder de Vogelrichtlijn. Het is een belangrijk rust- en broedgebied voor vogelsoorten van riet en moerassen, zoals steltlopers, zwanen, ganzen en eenden. Daarnaast is het gebied belangrijk voor een groot aantal niet-broedende viseters. In botanisch opzicht zijn met name een aantal vochtige schraalgraslanden

van betekenis met vochtige duinvallei-begroeiingen. Het natuurbeheer is er op gericht de aanwezige waarden te versterken. De schaal van het natte en geregeld met oppervlaktewater overstroomde gebied leent zich voor een beheerstrategie gericht op het tot ontwikkeling brengen van begeleid-natuurlijke natuur. Daarom is de ambitie rivier- en moeraslandschap. Binnen deze begeleid natuurlijke eenheid is ruimte voor ontwikkeling van een verscheidenheid aan biotopen (open water, moeras, rivier- en beekbegeleidend bos). Op beperkte schaal is er ruimte voor ontwikkeling van halfnatuurlijke biotopen zoals, vochtige duinvallei, droog schraalland en duinbos.

In een aantal natuurgebieden op vochtige kleigraslandpercelen in het voormalige stroomgebied van de Hunze (Oude Diepje, Selwerderdiepje en Koningslaagte) en het Peizerdiep (omgeving Fransum) en in Westerhorn blijft het beheer vooral gericht op verbetering van het broedbiotoop voor weidevogels. Aspecten die daarbij een rol spelen zijn onder meer verhoging van het (grond)waterpeil en verbetering van de voedselsituatie voor weidevogels. Op sommige laaggelegen plaatsen worden door verhoging van het waterpeil plasdras-situaties nagestreefd. Het beheertype is vochtig weidevogelgrasland. Langs de Lauwers en het Reitdiep liggen ecologische verbindingzones (indicatief).

Streefbeeld agrarisch natuurbeheer

Het agrarisch beheer in dit deelgebied staat vooral in het teken van het behoud en verbetering van het weidevogelbiotoop. In de kleigraslandgebieden ligt de nadruk op weidevogelsoorten als Grutto, Kievit, Tureluur en Slobeend. Beheermaatregelen die bijdragen aan verbetering van het weidevogelbiotoop zijn o.a. handhaving openheid, rust, optimale waterhuishouding en uitstel van maaien en weiden. Het weidevogelbeheer wordt gesubsidieerd in de in dit plan begrensde kerngebieden. Versterking van de groene dooradering in deze deelgebied wordt bewerkstelligd door stimulering van een natuurlijk beheer van sloten, overhoeken, perceelsranden, oude dijken, natuurlijke laagten, natuurlijke waterlopen, wierden en boerenerven.

Streefbeeld landschap

Middag-Humsterland is aangewezen als Nationaal Landschap. In dit hele deelgebied geldt dat door actief beheer en herstel en ontwikkeling van kenmerkende landschapselementen, landschappelijke waarden duurzaam veilig gesteld worden. Het gaat daarbij om landschapselementen als natuurlijke waterlopen, natuurlijke laagten, dijken met kolken en coupures, wierden, borg-, klooster- en vestingterreinen, kerkerreinen en oude erfbeplantingen.

4.4 Veenkoloniën

Landschappelijke karakteristiek

Ten zuiden van de lijn Hoogezand-Winschoten-Nieuweschans ligt een groot veenkoloniaal gebied dat zich verder uitstrekt tot in Drenthe en Duitsland. Het vormt een scherp contrast met de smalle zandrug van Westerwolde die, met daarin uitgesleten het dal van de Ruiten Aa, in noord-zuidrichting door het voormalige veenmoeras loopt. Het veenkoloniaal landschap wordt gekenmerkt door kanalen met lintbebouwing, wijken, verlaten (sluizen) en bruggen. Het zuidelijke deel van het gebied bestaat uit heideontginningslandschap. Dit wordt gekenmerkt door grootschalige openheid, stuifzandreliëf en plaatselijk schaapsdriften en heidevelden.

Streefbeeld natuur

Binnen het deelgebied liggen een aantal kleinere natuurgebieden. De belangrijkste liggen langs het Veendiep en bij Bourtange. Langs het Veendiep bij Vriescheloo komen in de oeverzone van de voormalige zandwinplassen soorten voor van natte heide. De ambitie is om de zone als geheel te ontwikkelen tot vochtige heide, geflankeerd door bos. Voor het gebied bij Bourtange zal het accent, gezien de hoogteligging, liggen op natuurdoeltypen van drogere zandgronden, zoals heischrale vegetaties en bloemrijk hooiland. In lagere delen met een slecht doorlatende ondergrond worden kansen benut voor de ontwikkeling van vochtig schraalgrasland. Tussen

Bourtange en Westerwolde is in het POP indicatief een ecologische verbindingzone aangegeven. Ook tussen Stadskanaal en Onstwedde en bij Ter Apel liggen indicatief ecologische verbindingzones. Een robuuste verbindingzone verloopt indicatief vanaf Nieuweschans langs de grens naar het zuiden tot Bellingwolde.

Streefbeeld agrarisch natuurbeheer

In de Veenkoloniën ligt de nadruk op het behoud van het biotoop van akkervogelsoorten als Veldleeuwerik, Patrijs en Grauwe Kiekendief. Beheermaatregelen in de akkergebieden bestaan vooral uit het toepassen van natuurvriendelijke vormen van braaklegging. Het akkervogelbeheer wordt uitgevoerd in de in dit plan opgenomen kerngebieden.

Streefbeeld landschap

Behoud van openheid en de grootschalige ruimtelijke structuur en van de geomorfologie. Op kleinere schaal gaat het om het veiligstellen van de cultuurhistorische waarden. Bij Bourtange is het openhouden van het schootsveld vanuit de vesting van belang.

4.5 Zuidelijk Westerkwartier

Landschappelijke karakteristiek

De landschappelijke hoofdstructuur wordt gevormd door hoger gelegen zandruggen met wegdorpen en het houtsingellandschap. De besloten zandruggen worden afgewisseld met open laagveengebieden, eveneens met wegdorpen. In deze lager gelegen gebieden komen belangrijke natuur- en landschapswaarden voor, die kenmerkend zijn voor vochtige graslanden, moerassen en wateren. Zowel lokale als regionale kwel spelen hier een rol bij het voorkomen van deze natuurwaarden. De hogere zandruggen bestaan uit een kleinschalig besloten landschap met houtsingels, bosjes, heidevelden, poelen en dobben met bijbehorende flora en fauna. Ten zuidwesten van Leek komt een veenkoloniaal landschapstype voor. Belangrijke delen van het Zuidelijk Westerkwartier zijn in het kader van de EHS begrensd.

Streefbeeld natuur

In de open laagveengebieden wordt op plaatsen waar kwelwater in het maaiveld komt, de ontwikkeling van vochtige hooilanden nagestreefd. Deze graslanden zijn ook van betekenis voor zeer kritische weidevogels. Op plaatsen waar kwel een minder belangrijke rol speelt is het beheer vooral gericht op ontwikkeling van weidevogelpopulaties en bloemrijke graslanden. De goede weidevogelgebieden zijn in dit plan begrensd als weidevogelkerngebieden. De hier beschreven doelen worden nagestreefd in de open laagveengebieden langs het Dwarsdiep en de Matsloot, de Polders Kaleweg en De Dijken, de Grootegaster Molenpolder en Polder Bombay, de Doezumermieden en delen van het Leekstermeer gebied. Oude petgatencomplexen in deze gebieden worden versterkt en mogelijk uitgebreid waardoor verschillende verlandingsstadia aanwezig blijven. Zo ontstaan er lokaal extra oppervlak rietland en moeras, moerasbos, vochtige hooigraslanden en stilstaand water. Sommige van deze gebieden krijgen ook een functie voor kleinschalige waterberging. Op sommige open laagveengebieden (o.a. Driepolders) is de doelstelling vochtig weidevogelgrasland van toepassing. Gezien de ontwikkeling van de weidevogelstand is onduidelijk in hoeverre deze doelstelling ook naar de toekomst houdbaar is. Als mocht blijken dat ondanks een gerichte beheerinspanning deze doelstelling op termijn niet meer houdbaar is dan kan de doelstelling voor deze gebieden bij een toekomstige herziening van het Natuurbeheerplan zonodig worden aangepast.

De ambitie is er op gericht het natuurlijk karakter van het Dwarsdiep te herstellen. Daardoor zullen ook de aanliggende gronden natter worden. Botanisch zijn in dit gebied zeer hoge potenties aanwezig. Verlandingsreeksen met moeras en trilveen kunnen hier tot ontwikkeling gebracht worden en de nu al goed ontwikkelde natte en vochtige schraallanden kunnen uitgebreid worden. De gronden aan de noordkant van het Leekstermeer vormen onderdeel van het Natura 2000 gebied Leekstermeer gebied dat verder in Drenthe ligt. Het gebied is

aangewezen onder de Vogelrichtlijn. Het beheer is vooral gericht op versterking van de beheertypen zoete plas, moeras, gemaaid rietland, nat schraalland, vochtig hooiland en plaatselijk vochtig weidevogelgrasland. Op de hoger gelegen gronden wordt ontwikkeling van kruiden- en faunarijke grasland nagestreefd.

Op de hogere zandgronden wordt in gebieden als Hoflaan, Kornhorn, Midwolde, Landgoed de Coendersborch, Steenhuis en delen van de Grootegastermolenpolder/Bombay gestreefd naar versterking van natuur- en landschapswaarden die kenmerkend zijn voor kleinschalige gebieden, zoals bosjes, poelen, houtsingels en bloemrijke graslanden. Op Jiltdijkseide en Trimunt wordt het huidige beheer gecontinueerd. Een paar terreinen worden nog omgevormd tot bos. De productiefunctie vervalt. Op de landgoederen (Nienoord, Coendersborg, Iwema Steenhuis) worden kenmerkende natuurwaarden versterkt o.a. door ontwikkeling van bloemrijke graslanden, en park- of stinzenbos.

Tussen Doezum en Grootegast en van De Drie Polders naaar het Leekstermeer zijn in het POP indicatief robuuste verbindingzones aangegeven. Langs het Oude Diepje, langs de Lauwers, tussen Westerhorn en Sebaldeburen en nabij de Coendersborg zijn indicatief ecologische verbindingzones aangeduid.

Streefbeeld agrarisch natuurbeheer

Op de hogere zandruggen is het agrarisch natuurbeheer gericht op botanisch graslandbeheer. In de lager gelegen open natte graslandgebieden is het agrarisch natuurbeheer gericht op het beheer en het ontwikkelen van goede weidevogelbiotopen. Belangrijke beheeraspecten daarbij zijn: handhaving reliëf, waterhuishouding, openheid, rust en een aangepast beheer. De goede weidevogelgebieden zijn in dit plan begrensd als weidevogelkerngebied.

Streefbeeld landschap

Het Zuidelijk Westerkwartier is aangewezen als less favoured area. Op de zandruggen wordt door middel van beheer, herstel en ontwikkeling van landschapselementen gestreefd naar een samenhangend stelsel van vitale elzensingels en andere beplantingselementen met een gevarieerde vegetatiestructuur. In het landschap is een goed onderhouden netwerk van poelen, dobben en petgaten aanwezig. Bij Lutjegast is de ambitie om op beperkte schaal akkertjes tot ontwikkeling te brengen om de gast, welke zich landschappelijke manifesteert als een grens tussen open en besloten gebied, te accentueren. In het laagveengebied wordt beekdalherstel voorgestaan langs het Oude Diep en Dwarsdiep. Plaatselijk is het uitgraven van petgaten gewenst. Verder gaat het hier om behoud van de grootschalige openheid en de sloten die de opstreckende verkaveling accentueren.

4.6 Hogeland-Lauwersland-Fivelboezem

Landschappelijke karakteristiek

Dit deelgebied wordt overwegend gerekend tot het wierdenlandschap, met uitzondering van de Fivelboezem die tot het dijkenlandschap behoort. De hoofdstructuur van het wierdenlandschap wordt bepaald door wierden langs natuurlijke waterlopen of in reeksen samenvallend met oude kustlijnen. Kenmerkende landschapselementen zijn o.a. wierden, kwelderwallen, natuurlijke waterlopen, natuurlijke laagten (fossiele meanders), verkavelingspatronen (onregelmatige blokverkaveling, medenverkaveling). De hoofdstructuur van het Dijkenlandschap wordt gevormd door parallelle dijken en reeksen boerderijen langs de slaperdijken. Het landschap wordt gekenmerkt door een grootschalige openheid. Kenmerkende landschapselementen zijn o.a. dijken, monumentale boerderijen en erven.

Streefbeeld natuur

In dit deelgebied liggen geen grote natuurgebieden. Wel is er een groot aantal kleinere natuurlijke elementen zoals bijv. dorpsbosjes. Waar mogelijk wordt voor deze bosjes een

natuurlijker ontwikkeling nagestreefd, bij voorbeeld tot haagbeuken- en essenbos. Rond de borg Verhildersum en rond de Menkemaborg liggen een aantal percelen die worden ontwikkeld tot kruiden- en faunarijke graslanden of glanshaverhooiland.. De graslanden bij het Hoeksmeer en Leenstertillen worden ontwikkeld als broedgebied voor weidevogels en als kruiden- en faunarijke grasland. Langs het Reitdiep en tussen Eekwerd en het Hoeksmeer zijn in het POP indicatief ecologische verbindingzones aangeduid.

Streefbeeld agrarisch natuurbeheer

De beheergebieden tussen Groningen en Bedum en ten noorden van Appingedam staan vooral in het teken van het behoud en verbetering van het weidevogelbiotoop. Beheermaatregelen die daaraan bijdragen zijn handhaving reliëf en openheid, rust, optimale waterhuishouding en uitstel van maaien en weiden. De goede weidevogelgebieden zijn in dit plan begrensd als weidevogelkerngebied. Versterking van de groene dooradering wordt bewerkstelligd door stimulering van een natuurlijk beheer van sloten, overhoeken, perceelsranden, oude dijken, natuurlijke laagten, natuurlijke waterlopen, wierden en boerenerven.

Streefbeeld landschap

Ook in dit deelgebied is het streven om door actief beheer en herstel en ontwikkeling van kenmerkende landschapselementen de landschappelijke waarden duurzaam veilig te stellen. Het gaat daarbij om landschapselementen als natuurlijke waterlopen, natuurlijke laagten, dijken met kolken en coupures, wierden, borg-, klooster- en vestingterreinen, kerkterreinen en oude erfbeplantingen.

4.7 Waddenkust

Landschappelijke karakteristiek

De Waddenkust wordt gerekend tot het dijkenlandschap. De hoofdstructuur van het Dijkenlandschap wordt gevormd door parallelle dijken en reeksen boerderijen langs de slaperdijken. Het landschap wordt gekenmerkt door een grootschalige openheid. Kenmerkende landschapselementen zijn o.a. dijken, monumentale boerderijen en erven en eendenkooien. Belangrijke natuurgebied is het aangrenzende Waddengebied.

Streefbeeld natuur

De buitendijkse kwelders zijn onderdeel van het Natura 2000-gebied Waddenzee. Uitgangspunt is behoud van het huidige kwelderareaal. De aanduiding op de beheertypenkaart is schor of kwelder. In het kader van het beheer- en inrichtingsplan 'Kwelderherstel Groningen' wordt gewerkt aan ontwikkeling van een beheertype zilt grasland en boerenkwelder. Dit beheertype gaat uit van een intensiever beheer, gericht op het ontstaan van het gewenste mozaïek van vegetatietypen en het tegengaan van verzuivering. Dit kan er toe leiden dat op termijn het beheertype op de kwelders wordt aangepast. Ter compensatie van het 'Zoetwateraanvoerplan Noord-Groningen' en als natuurcompensatie Eemshaven worden langs de Waddenzee kust binnendijks een aantal kleinschalige brakwatergebieden ontwikkeld. Beheer en inrichting van deze gebieden is gericht op ontwikkeling van brakke wateren en zilt- en overstromingsgrasland. Op een aantal oude dijken en andere elementen wordt de ontwikkeling van bloemrijke graslanden nagestreefd (beheertypen bloemdijk, kruiden- en faunarijke grasland en glanshaverhooiland).

Streefbeeld agrarisch natuurbeheer

Belangrijke delen van de strook langs de Waddenkust zijn aangegeven als kerngebied voor akkervogels. Natuurvriendelijke vormen van akkerbeheer (randenbeheer) moeten er toe leiden dat het broedbiotoop van akkervogels wordt versterkt.

Streefbeeld landschap

Langs de hele Waddenkust is het streven om door actief beheer, herstel en ontwikkeling van kenmerkende landschapselementen de landschappelijke waarden duurzaam veilig te stellen. Het gaat daarbij om landschapselementen als natuurlijke waterlopen, natuurlijke laagten, dijken met kolken en coupures, wierden, borg-, klooster- en vestingterreinen, kerkterreinen en oude erfbeplantingen.

4.8 Midden-Groningen

Landschappelijke karakteristiek

Dit deelgebied beslaat voormalig hoogveen, nu laagveengebied, met daarin de dichtgeslibde Fivel (Slochter Ae), de zandrug Siddeburen-Schildwolde-Slochteren en een deel van het veenkoloniale akkergebied ten zuiden daarvan. Wegdorpenlandschappen vormen het bijbehorende landschapstype, gekenmerkt door dorpslinten met boerderijen, kerk- en borgterreinen. Op de overgang van het laagveengebied naar de zeeklei komt nog de karakteristieke meedenverkaveling voor. In Midden-Groningen liggen belangrijke onderdelen van de ecologische hoofdstructuur. De oeverlanden van het Schildmeer zijn daarnaast beschermd natuurmonument.

Streefbeeld natuur

In Midden-groningen wordt een groot nat natuurgebied ontwikkeld. Als ambitie geldt hier het beheertype grootschalige rivier- of moeraslandschap. Natuurlijke processen als kwel, overstroming en begrazing zullen de ontwikkeling van dit natuurgebied bepalen. Zo zal een mozaïek ontstaan van stilstaand water, verlandingsvegetaties, riet- en zeggenmoeras, ruigten en broekbos. Delen van Midden-Groningen behouden een 'halfnatuurlijke' doelstelling, vanwege de aanwezigheid van bestaande natuurwaarden. Hier wordt een combinatie van beheertypen nagestreefd, variërend van vochtige en droge bossen, kamgrasweiden, vochtige schraalgraslanden, moerassen, veenmosrietland, trilvenen, gemaaid rietland en weidevogelgraslanden met wintergasteweide. In de oeverlanden van het Schildmeer komt veenmosrietland voor. Rondom het Schildmeer is ook ruimte voor ganzenfourageergebied. Omdat het gebied onderdeel is van een robuuste verbinding wordt aanvullend moeras ontwikkeld. Het moerascomplex van Westerbroek wordt versterkt waardoor dit gebied een belangrijke schakel vormt naar het Zuidlaardermeergebied. Op de kaart bij het POP zijn tussen Midden-Groningen en het Hunzedal en van het Schildmeer naar het Hondshalster meer indicatief robuuste verbindingzones aangeduid en tussen Midden-Groningen en het Hoeksmeer een ecologische verbindingzone.

Streefbeeld agrarisch natuurbeheer

Ter weerszijden van het Schildmeer is ganzenfoerageergebied aanwezig..

Streefbeeld landschap

Het landschap zal een grote verandering ondergaan door de overgang van een patroonbeheer naar een grootschalig rivier- of moeraslandschap waar natuurlijke processen als kwel, overstroming en begrazing het beeld bepalen.

4.9 Oldambt

Landschappelijke karakteristiek

Het wegdorpenlandschap op de overgang van zand, veen en klei en het dijkenlandschap zijn kenmerkend voor het Oldambt. Kenmerken van het wegdorpenlandschap zijn de grootschalige openheid, het reliëf door glaciale ruggen en hoogveenrestanten, groene dorpslinten met slingertuinen, landgoedbossen, vesting- en kerkterreinen. De noordrand van het gebied van de Blauwestad tekent zich scherp af tegen het dijkenlandschap dat wordt gekenmerkt door grootschalige open zeekleipolders, oude dijken, eendenkooien, kolken, drinkdobben, sluizen en vestingterreinen bij de Duitse grens. Het Oldambt grenst aan de Dollard die onderdeel is van

het Natura 2000-gebied Waddenzee. Het Schiereiland van Winschoten en het beekdal van de Westerwoldse Aa vormen belangrijke onderdelen van de EHS.

Streefbeeld natuur

De uitwerking van de EHS in de Blauwe Stad is vooral gericht op versterking van de bestaande natuur- en bosgebieden Ennemaborg, Midwolderbos, Midwolderplas, Meerland, Beertsterplas, De Tjamme en De Kromme Elleboog. Nieuw natuurgebied wordt ontwikkeld in Reiderwold en in een uitbreiding van het Midwolderbos. Zo ontstaat rondom de Blauwe Stad een parkachtig landschap met afwisseling van bloemrijke graslanden, vochtig schraalgrasland, moeras, rietland en ruigte, struweel, mantel- en zoombegroeiingen en bossen. Er ligt een gradiënt van hoog naar laag, waarbij integrale begrazing plaatsvindt vanuit het Midwolderbos.

Langs de Dollard bevinden zich buitendijkse kwelders die een bijzondere waarde hebben voor steltlopers en als hoogwatervluchtplaats voor (trek)vogels. Op de Punt van Reide en in de Polder Breebaart komen brak water, zilt grasland en kwelder voor. De dijken worden over bepaalde trajecten ontwikkeld tot bloemdijk.

Op de kaart bij het POP zijn tussen het Hondshalster meer en de Blauwe Stad en van de Blauwe Stad langs de Westerwoldse Aa naar de Duitse grens indicatief robuuste verbindingzones aangeduid. Een ecologische verbindingzone vormt de verbinding met Westerwolde.

Streefbeeld agrarisch natuurbeheer

In de akkerbouwgebieden ligt de nadruk op het behoud van het biotoop van akkervogelsoorten als Veldleeuwerik, Patrijs en Grauwe Kiekendief. Beheermaatregelen in de akkergebieden bestaan vooral uit het toepassen van natuurvriendelijke vormen van braaklegging en akkerrandenbeheer. Het akkervogelbeheer wordt uitgevoerd in de in dit plan opgenomen kerngebieden.

Streefbeeld landschap

Het streven is vergroten van de leesbaarheid van het landschap door versterking van de groene dorpslinten. Veel erven zijn vergroot door nieuwe schuren. Gestreefd moet worden naar het versterken van de erfbeplanting waardoor de erven zich weer als groene koepels in het lopen landschap manifesteren. Verder gaat het om het vergroten van de leesbaarheid van de glaciële ruggen door ontwikkeling van bloemrijke graslanden met name op de flanken van deze ruggen.

4.10 Westerwolde

Landschappelijke karakteristiek

Op de smalle zandrug van Westerwolde, met daarin uitgesleten het dal van de Ruiten Aa, is een kleinschalig esdorpenlandschap ontstaan. De zandrug loopt in noord-zuidrichting door het voormalige veenmoeras waaruit de Veenkoloniën zijn ontstaan. Het oude esdorpenlandschap wordt geflankeerd door jongere heideontginningen. Het beekdal van de Ruiten Aa en Westerwoldse Aa met aangrenzende zandruggen vormt een belangrijk onderdeel van de EHS.

Streefbeeld natuur

Door ontwikkeling van nieuwe natuurgebieden in het beekdal van de Ruiten Aa - Westerwoldse Aa worden bestaande natuurterreinen aaneengeschaald. Daardoor ontstaat in Westerwolde wordt een groot samenhangend natuurgebied. Het streven is dat de Ruiten Aa gaat hermeanderen. Op de lage gronden langs de beek waar kwel uittreedt komt vochtig hooiland tot ontwikkeling. Waar kwel ontbreekt ligt overstromingsgrasland. De wat hoger gelegen gronden bieden mogelijkheden voor het ontwikkelen van kruiden- en faunarijke grasland met droog schraalgrasland en met droge en vochtige heide en diverse bostypen. Met deze ontwikkeling wordt ook het Natura 2000-gebied Lieftingsbroek verder versterkt. Dit gebied is aangewezen

voor de habitattypen blauwgraslanden, beuken-eikenbossen met hulst, eikenhaagbeukenbossen en vochtige alluviale bossen. Op de kaart bij het POP is tussen Ter Apel en Sellingen indicatief een ecologische verbindingzone aangegeven.

Streefbeeld agrarisch natuurbeheer

In het beekdal van de Ruiten Aa en de Westerwoldse Aa ligt het accent van het agrarisch beheer op behoud van botanische waarden op graslanden en op de essen.

Streefbeeld landschap

De hoofdstructuur van het Westerwoldse landschap wordt bepaald door het beekdal van de Ruiten Aa en de Westerwoldse Aa met daarlangs gelegen essen, esdorpen en gehuchten, wegen, bossen en bosjes. Het beekdal van de Ruiten Aa wordt hersteld, waarbij de beek opnieuw gaat meanderen. Verder wordt de landschappelijke kwaliteit versterkt door herstel en ontwikkeling van kenmerkende landschapselementen, zoals essen/steilranden, dobben en poelen, houtsingels, geriefhoutbosjes en landschappelijk waardevolle wegen. Daarmee wordt ook de groene dooradering van het landschap versterkt en wordt bijgedragen aan instandhouding/ontwikkeling van een gevarieerde flora en fauna.

4.11 Gorecht

Landschappelijke karakteristiek

Gorecht bestaat uit een parkachtig esdorpenlandschap op de Hondsrug geflankeerd door de beekdalen van de Drentsche Aa en van de Hunze en het Zuidlaardermeer. Hier zijn wegdorpenlandschappen op laagveen tot ontwikkeling gekomen.

Streefbeeld natuur

Zowel de Drentsche Aa als het Zuidlaardermeergebied zijn aangewezen als Natura 2000-gebied. De beekdalen van de Drentsche Aa en de Hunze zijn bovendien belangrijke onderdelen van de Ecologische Hoofdstructuur.

Het Drentsche Aa-gebied is aangewezen onder de Habitatrictlijn voor een groot aantal habitattypen, habitatsoorten en broedvogelsoorten. Het gebied ligt voor een klein deel in de provincie Groningen. Voor het gebied van de Drentsche Aa geldt als hoofddoelstelling het herstel van natuurlijke processen als kwel en overstroming langs de benedenloop. Doel is ontwikkeling een mozaïek van bloemrijke graslanden, natte schraalgraslanden, vochtige hooilanden, moerasvegetaties en zoete wateren. In de diepe zandwinplas Sassenhein-Zuid is Kranswierwater goed ontwikkeld.

Binnen het Hunzedal is het Zuidlaardermeergebied aangewezen onder de Vogelrichtlijn. Het gebied bestaat uit het Zuidlaardermeer met zijn omringende oeverlanden en een deel van de polders ten noorden en noordwesten van het meer, waarin ook een deel van het Foxholstermeer en het Drentse Diep zijn gelegen. Kernopgaven zijn de ontwikkeling van plasdras situaties en herstel van grote oppervlakten/brede zones overjarig riet, inclusief waterriet, door herstel van natuurlijke peildynamiek en het tegengaan verdroging. Diverse soorten vogels en de noordse woelmuis' zullen hiervan profiteren. Voor het Zuidlaardermeer wordt gestreefd naar een helder en plantenrijk meer door het terugdringen van vooral de fosfaatbelasting uit de Hunze en de aanleg van vloedmoerassen om nutriënten uit het systeem te verwijderen, gekoppeld aan een meer dynamisch peilbeheer (o.a. pandscheiding in het Drentsch Diep). Door toename van de overstromingsduur en -frequentie van moerassen zal de ecologische waarde van deze oeverlanden aanzienlijk kunnen toenemen. De Onner en Oostpolder Hunzedal zijn erg waardevol als broedgebied voor weidevogels en als rust- en foerageergebied voor watervogels en steltlopers. Op delen waar kwel optreedt wordt hier tevens ingezet op behoud en ontwikkeling van botanische waarden. De polders zijn gedeeltelijk ingericht als

zomerpolder, waartoe aan de westkant van het Zuidlaardermeer de kade plaatselijk teruggelegd is om paaiplaatsen en een brede oeverzone te creëren. De Rolkepolder, Kropswolderbuitenpolder, Wolfsbarge en de Westebroekstermadepolder worden ontwikkeld tot een moerasgebied met een mozaïek van riet en ruigte, bloemrijke graslanden, zoetwatergemeenschappen en bosgemeenschappen van voedselrijk laagveen. Daardoor vormen deze gebieden een belangrijke schakel tussen het Zuidlaardermeergebied en Midden-Groningen.

Op de Hondsrug wordt ingezet op behoud van het kleinschalig houtwallenlandschap. Daarnaast wordt gestreefd naar ontwikkeling van natte, voedselarme milieus (o.a. in dobben), rijke graslanden en droge bossen. Op de kaart bij het POP is over de Hondsrug indicatief een robuuste verbindingzones aangeduid tussen het Hunze dal en dat van de Drentsche Aa. Een andere robuuste verbinding verloopt van de Drentsche Aa via het Paterwolder meer naar Drenthe.

Streefbeeld agrarisch natuurbeheer

Op de hoger gelegen gronden van de Hondsrug is het agrarisch beheer gericht op het ontwikkelen van de botanische waarden op essen. In de open beekdalen van de Drentsche Aa en de Hunze is het beheer gericht op behoud en versterking van het weidevogelbiotoop. Maatregelen die bijdragen aan verbetering van het weidevogelbiotoop zijn bijvoorbeeld handhaving openheid, rust, waterhuishouding en uitstel van maaien en weiden. De goede weidevogelgebieden zijn in dit plan begrensd als weidevogelkerngebied.

Streefbeeld landschap

In dit deelgebied centraal wordt ten aanzien van het landschap vooral ingezet op behoud en versterking van het kleinschalig parkachtig landschap op de Hondsrug (inclusief flanken). Dit streefbeeld wordt gerealiseerd door beheer, herstel en ontwikkeling van een complex aan landschapselementen die horen bij dit landschap. Het gaat hier om landgoederen, bossen, houtwallen en houtsingels, essen en steilranden, heggen, poelen en dobben, natuurlijk reliëf en landschappelijk waardevolle wegen.

4.12 Stad Groningen

Dit deelgebied bestaat voornamelijk uit bebouwd gebied plus de uitbreidingen rond Meerstad. Ook binnen het stedelijk gebied ligt een aantal kleine natuurgebieden, zoals bij de Piccardthof. Volgens het POP is het streven de verdere ontwikkeling van de stad Groningen in de stadsranden te laten aansluiten op de kernkarakteristieken van het ommeland en daarbij te zoeken naar wederzijdse versterking.

5 Beheer

5.1 Algemeen

Dit hoofdstuk beschrijft de subsidiemogelijkheden voor beheer. Bij beheer is sprake van periodiek terugkerende handelingen in een natuurterrein, agrarisch gebied of landschapselement met als doel de aanwezige waarden in stand te houden en/of te ontwikkelen. De verschillende subsidiemogelijkheden worden in dit hoofdstuk per onderdeel (natuur, agrarische natuur en landschap) beschreven. Daarnaast zijn deze subsidiemogelijkheden vastgelegd op de beheertypenkaart. Deze kaart is opgenomen in kaartbijlage 2 van dit Natuurbeheerplan. De beheertypenkaart beschrijft de actuele beheersituatie van een terrein. Alleen op basis van een aanduiding op de beheertypenkaart kan subsidie worden aangevraagd. De beheertypenkaart is in overleg met de beheerders opgesteld. Van de kaart is af te lezen welke subsidie op welke locatie mogelijk is. Beheer is geen statisch gegeven. Een aanpassing van beheer is soms nodig als gevolg van de veranderde terreinomstandigheden of omdat bijvoorbeeld een ander beheerdoel nagestreefd wordt. De beheertypenkaart zal daarom indien nodig (in overleg met de beheerders) worden aangepast en geactualiseerd. Een wijziging van beheertypen zal veelal via een GS besluit maar zonder inspraakprocedure doorgevoerd kunnen worden. De beheertypenkaart kan desgewenst één of meerdere keren per jaar aangepast worden, in ieder geval als onderdeel van de periodieke herziening van dit Natuurbeheerplan. Vanwege het detailniveau (1 : 10.000) is deze kaart digitaal in te zien op www.infopuntgroningen.nl.

5.2 Natuurbeheer

Onder natuurbeheer wordt verstaan het ontwikkelen en/of in stand houden van natuurwaarden in natuurgebieden door middel van een daarop gericht beheer. In deze paragraaf wordt beschreven hoe de subsidiemogelijkheden voor het beheer van natuurterreinen op de beheertypenkaart zijn begrensd. Een overzicht van alle beheertypen is opgenomen in bijlage 2, 'Index Natuur en Landschap Groningen'. Voor een inhoudelijke beschrijving van alle natuurbeheertypen wordt verwezen naar www.infopuntgroningen.nl.

Per terrein of perceel is in principe slechts één beheertype van toepassing. Indien een terrein of perceel nog niet voldoet aan de omschrijving van een beheertype, wordt het op de kaart als type N00.01 'nog om te vormen naar natuur' aangegeven. Dit betekent dat hier extra ingrepen nodig zijn om tot de toewijzing van een bepaald beheertype te komen. Deze gronden komen dus nu niet voor beheersubsidie in aanmerking. Het gaat hierbij veelal om landbouwgronden die ontwikkeld worden tot natuurgebied.

Op de beheertypenkaart zijn de percelen begrensd waar subsidiering van natuurbeheer op basis van de Subsidieregeling Natuur en Landschap mogelijk is. Het gaat daarbij om reeds bestaande natuurterreinen van de EHS, nog te ontwikkelen natuurterreinen van de EHS en bestaande (natuur)terreinen buiten de EHS die op basis van de Subsidieregeling Natuurbeheer (Groningen) reeds subsidie voor natuurbeheer ontvingen. Op de beheertypenkaart is het onderscheid tussen deze verschillende categorieën gebieden niet aangegeven. Het onderscheid tussen de EHS en de overige natuurgebieden blijkt wel uit vergelijking met kaartbijlage 1, 'EHS-begrenzing'.

De beheertypekaart en de ambitiekaart is in dit ontwerp op enkele punten aangepast aan de huidige beheersituatie. Het gaat hier om enkele kleine wijzigingen met betrekking tot gronden van Staatsbosbeheer, de wijzigingen hebben plaatsgevonden in overleg met Staatsbosbeheer.

In verband met het plan "Herinrichting Haren" gaat het Groninger Landschap in de Onnerpolder, Oostpolder en Polder de Vries haar gronden beheren conform de ambitiekaart, de beheertypekaart is daarom aangepast. De wijzigingen hebben plaatsgevonden in overleg met het Groninger Landschap.

De beheertypekaart is op een aantal percelen aangepast aan de huidige beheersituatie.

Op sommige percelen bleek de aanduiding N00.01 ('nog om te vormen naar natuur') onterecht te zijn hier bleek al een vorm van natuur aanwezig te zijn. Het te behalen natuurtype of een tussendoel bleek al te zijn gerealiseerd, dit is nu zoveel mogelijk aangepast op de beheertypekaart naar de actuele situatie. Het betreft hier vaak terreinen van waterschappen, gemeenten en particulieren.

5.3 Agrarisch natuurbeheer

Onder agrarisch beheer wordt verstaan het ontwikkelen en/of in stand houden van natuurwaarden op landbouwgrond door middel van een aangepast beheer. In deze paragraaf wordt beschreven hoe de subsidiemogelijkheden voor het agrarisch natuurbeheer op de beheertypenkaart zijn begrensd. Een overzicht van alle beheertypen agrarische natuur en beheerpakketten agrarische natuur die in dit Natuurbeheerplan worden begrensd, is opgenomen in bijlage 2 'Index Natuur en Landschap Groningen'. Voor een inhoudelijke beschrijving van alle beheertypen wordt verwezen naar www.infopuntgroningen.nl.

De Index onderscheidt 5 beheertypen agrarische natuur (weidevogelbeheer A01.01, akkervogelbeheer A01.02, ganzenbeheer A01.03, botanisch graslandbeheer A02.01 en botanisch akkerbeheer A02.02). Per perceel is in principe slechts één beheertype van toepassing. Alleen het beheertype ganzenbeheer (A01.03) mag cumuleren met het beheertype weidevogelbeheer of met het beheertype akkervogelbeheer. Ieder beheertype bestaat weer uit verscheidene agrarische beheerpakketten.

In dit Natuurbeheerplan is in totaal 7678 hectare (exclusief 5153 hectare ganzenbeheer) beschikbaar voor agrarisch natuurbeheer. Op de beheertypenkaart zijn de percelen begrensd waarop agrarisch natuurbeheer kan worden gesubsidieerd. Bij de begrenzing van deze percelen op kaart wordt verschil gemaakt tussen 'een op een-begrenzing' en 'ruime jas-begrenzing'.

Een op een-begrenzing

Onder 'een op een-begrenzing' wordt verstaan dat het aantal hectares waarvoor subsidie kan worden aangevraagd, even groot is als de totale oppervlakte van het begrensde gebied. In deze gebieden wordt uiteindelijk gestreefd naar een gebiedsdekkend beheer. De beheersgebieden van de EHS, een aantal gebieden in de Zuidhorner Zuiderpolder^{*)} en de ganzenfoerageergebieden zijn op deze manier begrensd op de beheertypenkaart. In dit Natuurbeheerplan is 5512 hectare (exclusief ganzen) 'een op een' begrensd.

*) Voor het gebied Zuidhorner Zuiderpolder geldt een specifieke situatie. De percelen in dit gebied zijn op verzoek van de landbouw een op een begrensd, maar maken geen deel uit van de EHS. Met de betreffende eigenaren geldt de afspraak dat op verzoek de begrenzing kan komen te vervallen.

Ruime jas-begrenzing

Een 'ruime jas-begrenzing' houdt in dat voor een verzameling percelen één beheertype wordt aangewezen, maar dat voor de subsidiëring van het beheer minder hectares beschikbaar zijn dan de totale oppervlakte van die percelen/gebieden. Afhankelijk van de vraag of in een dergelijk gebied hectares voor beheer beschikbaar zijn, kan men dus voor subsidie in aanmerking komen. Op de beheertypenkaart zijn per beheertype verschillende 'ruime-jas gebieden' aangeduid. Deze ruime jas-gebieden zijn op perceelsniveau aangeduid. In dit Natuurbeheerplan is 2166 hectare begrensd als 'ruime jas-gebied'.

Voor de akkervogelkerngebieden en de weidevogelkerngebieden geldt een gebiedsgerichte aanpak. Dat wil zeggen dat het weidevogelbeheer en het akkervogelbeheer op basis van een collectief beheerplan wordt ingevuld op de beheertypenkaart (zie ook 5.5, collectief beheer).

In bijlage 3, 'Subsidies agrarische natuur', is per beheertype agrarische natuur aangegeven hoeveel hectare voor welk deelgebied is aangewezen. Daarbij zijn soms ook aanvullende voorwaarden opgenomen met betrekking tot de toepassing van het betreffende beheertype. Deze voorwaarden gelden dus in aanvulling op de beheervorschriften uit de Index Natuur, Landschap en Recreatie.

5.4 Landschapsbeheer

Onder landschapsbeheer wordt verstaan het in stand houden van landschapselementen door middel van een daarop gericht beheer. In deze paragraaf wordt beschreven hoe de subsidiemogelijkheden voor landschapsbeheer op de beheertypenkaart zijn begrensd. Een overzicht van alle beheertypen landschap die in dit Natuurbeheerplan worden begrensd, is opgenomen in bijlage 2, 'Index Natuur en Landschap Groningen'. Voor een inhoudelijke beschrijving van alle landschapsbeheertypen wordt verwezen naar www.infopuntgroningen.nl. Zowel in natuurgebieden als in het agrarisch gebied komen landschapselementen voor.

Begrenzing landschapselementen in natuurgebieden

De begrenzing van een landschapsbeheertype in natuurgebieden gebeurt op elementniveau. Dat wil zeggen dat in overleg met de beheerder het element op de beheertypenkaart wordt ingetekend alvorens subsidie wordt aangevraagd. Ook alle landschapselementen die op basis van de Subsidieregeling Natuurbeheer (Groningen) reeds subsidie ontvingen, zijn op deze manier op kaart gezet.

Begrenzing landschapselementen in agrarische gebieden

De begrenzing van een landschapsbeheertype in agrarisch gebied, gebeurt door de aanduiding van een contour op de beheertypenkaart. Deze contour geeft de grenzen van een landschapszoekgebied aan waarbinnen een selectie van landschapsbeheertypen van toepassing is. Een landschapselement komt in principe in aanmerking voor subsidie als het voldoet aan de beschrijving van een landschapsbeheertype. Een subsidie voor landschap kan niet gestapeld worden op een subsidie voor een ander beheertype. In bijlage 4, 'Subsidies beheertypen landschap', is per landschapszoekgebied aangegeven welke landschapsbeheertypen van toepassing zijn. Daarbij zijn soms ook aanvullende voorwaarden opgenomen met betrekking tot de toepassing van het betreffende beheertype.

5.5 Collectief beheer

Het akkervogelbeheer en het weidevogelbeheer* vindt plaats in daarvoor geselecteerde kerngebieden. De grondslag voor het begrenzen van deze gebieden ligt in de provinciale nota Meer Doen in Minder Gebieden. De begrenzing van deze kerngebieden is in nauw overleg met de beheerders en belangengroepen tot stand gekomen en opgenomen in kaartbijlage 5 van dit Natuurbeheerplan. De weidevogelkerngebieden bestaan uit natuurgebieden van de EHS, beheergebieden van de EHS en agrarisch gebied buiten de EHS. De akkervogelkerngebieden bestaan hoofdzakelijk uit agrarisch gebied buiten de EHS.

In de begrenzing van de weidevogelkerngebieden hebben enkele kleine wijzigingen plaatsgevonden, zie kaartbijlage 5

Om de effectiviteit van het akkervogelbeheer en het weidevogelbeheer in deze gebieden te vergroten streeft de provincie naar meer onderlinge afstemming en samenwerking tussen beheerders. Subsidie voor beheer kan pas worden verstrekt op basis van een collectief beheerplan dat partijen in een weidevogelkerngebied of akkervogelkerngebied gezamenlijk hebben opgesteld. Een collectief beheerplan wordt door Gedeputeerde Staten ondermeer aan het gestelde in bijlage 5 getoetst. Vervolgens wordt dit plan door Gedeputeerde Staten vastgesteld. Op basis van de 'ingekleurde' beheertypenkaart wordt uiteindelijk subsidie aangevraagd. Zo is het voor iedereen duidelijk op welk perceel, op welk moment, welk beheerpakket wordt uitgevoerd. Mutaties in het beheer kunnen jaarlijks, op basis van een goedgekeurd collectief beheerplan, worden doorgevoerd op de beheertypenkaart.

Het kan voorkomen dat in een kerngebied, zoals begrensd in kaartbijlage 5, ook andere doelen liggen zoals botanisch waardevol grasland (bijvoorbeeld ruime jas-gebied 'Oude dijken, natuurlijke laagten, wierden', zie ook bijlage 3). Deze doelen zijn in eerste instantie op de beheertypenkaart vastgelegd. Als op basis van een collectief beheerplan blijkt dat een beheerder hier niet een botanisch doel wil volgen maar een weidevogelpakket toepast, wordt de aanduiding op de beheertypenkaart aangepast en komt de botanische doelstelling op dat perceel (voorlopig) te vervallen.

Op dit moment wordt alleen voor de weidevogelkerngebieden en de akkervogelkerngebieden een collectieve aanpak zoals hierboven geschetst gevolgd. In de toekomst is het wellicht mogelijk om ook andere vormen van agrarisch beheer en/of landschapsbeheer volgens een gebiedsgericht beheerplan te organiseren.

* In dit Natuurbeheerplan zijn ook subsidiemogelijkheden opgenomen voor gebieden die niet als weidevogelkerngebied zijn begrensd, maar waar lokaal wel zeer hoge dichtheden kritische weidevogels voorkomen (de zogenaamde 'Hotspots'). Zie hiervoor ook bijlage 5, onderdeel C.

5.6 Probleemgebieden (Less favoured areas)

Natuurlijke omstandigheden, zoals een uitgesproken reliëf, hoge grondwaterpeilen, laaggelegen veengronden, de aanwezigheid van houtsingels langs percelen of onregelmatige perceelsvormen, kunnen een beperking vormen voor de landbouw in bepaalde gebieden. Door deze fysieke omstandigheden hebben de agrariërs een concurrentienadeel, immers de productiekosten zijn hoger en het rendement is lager. Daarom is voor deze gebieden een regeling ingesteld ter compensatie van de natuurlijke handicaps. De gronden waar deze compensatie van toepassing is worden 'probleemgebieden (less favoured areas) genoemd. Voorheen stond deze regeling bekend als de zogenaamde 'bergboerenregeling'.

Deze vergoeding voor natuurlijke handicaps wordt deels door de provincie, deels door de nationale overheid en deels door de Europese Commissie gefinancierd. Voorwaarde is dat de probleemgebieden waarbinnen de vergoeding voor natuurlijke handicaps wordt verstrekt zijn

aangemeld bij en goedgekeurd door de Europese Commissie. Nederland heeft afspraken gemaakt met de Europese Commissie over de criteria waaraan gebieden moeten voldoen die aangemerkt worden als probleemgebied.

De goedgekeurde probleemgebieden zijn in dit Natuurbeheerplan op kaartbijlage 6 weergegeven. Meer informatie over de voorwaarden en het aanvragen van subsidie voor less favoured areas is te vinden op www.infopuntgroningen.nl. De subsidieregeling is in dec. 2009 aangepast voor wat betreft "ontkoppeling van probleemgebieden".

5.7 Overgangsbeheer

Op landbouwpercelen die in het kader van de EHS begrensd zijn maar nog niet verworven of waarvoor nog geen subsidie voor functieverandering is verleend (op beheertypenkaart N00.01, 'nog om te vormen naar natuur'), is het soms wenselijk om agrarisch beheer toe te passen. Door middel van agrarisch beheer kunnen, vooruitlopend op de omvorming naar natuur, de aanwezige natuurwaarden in stand worden gehouden. In verband met de uiteindelijke bestemming van deze gronden heeft het agrarische beheer hier altijd een tijdelijk karakter. In overleg met de beheerder zal bepaald worden of overgangsbeheer van toegevoegde waarde is voor de aanstaande natuurontwikkeling. Op verzoek van de beheerder kan de provincie besluiten om in het kader van overgangsbeheer tijdelijk een beheertype agrarische natuur op de beheertypenkaart aan te geven.

Agrarisch overgangsbeheer (collectief weidevogelbeheer/akkervogelbeheer) op beheertype N00.01 ('nog om te vormen naar natuur') gebieden N00.01 binnen de weidevogelzoekgebieden zullen op de beheertypekaart integraal worden omgezet naar beheertype A01.01 (weidevogelbeheer) of A01.02. Het betreft hier percelen die binnen de begrenzing van de EHS (nieuwe natuur) vallen maar nog niet de bestemming natuur hebben en in agrarische hand en onder agrarische bestemming zijn. Of er daadwerkelijk weidevogelbeheer/ akkervogelbeheer plaats zal vinden hangt af of e.e.a. passend is binnen het door GS vast te stellen collectief beheerplan 2013 en de beschikbaarheid van middelen voor collectief weidevogelbeheer en akkervogelbeheer in 2013. Op de ambitiekaart blijven de percelen wel aangemerkt met N-beheertype. Deze wijziging is nodig omdat in 2013 de dubbeling van een A en N pakket in dezelfde kaartlaag niet meer mogelijk is. Het betreft geen inhoudelijke wijziging maar vooral een technische exercitie.

5.8 Recreatie

In het nieuwe stelsel is ook de subsidiëring van recreatie opgenomen. Het betreft eigenlijk een vergoeding voor openstelling voor bos- en natuurterreinen. In de Index Natuur, Landschap en Recreatie zijn een aantal recreatietypen opgenomen. Deze zullen mogelijk in een later stadium worden opgenomen in het Natuurbeheerplan. Tot dat moment komen beheerders van natuurterreinen die op basis van de Subsidieregeling Natuurbeheer Groningen recreatiesubsidie (toeslag) ontvangen, ook in het nieuwe stelsel hiervoor in aanmerking.

6 Kwaliteitsimpulsen

6.1 Algemeen

Dit hoofdstuk beschrijft de subsidiemogelijkheden voor Kwaliteitsimpulsen Natuur en Landschap. Kwaliteitsimpulsen zijn eenmalige ingrepen met als doel de condities van een natuurterrein, agrarisch gebied of landschapselement dusdanig te verbeteren dat de gewenste natuurwaarden zich daar (via beheer) kunnen ontwikkelen. Bij kwaliteitsimpulsen gaat het veelal om een kwantitatieve of kwalitatieve opgave om in een bepaald gebied de natuurkwaliteit te verbeteren door verwerving van gronden voor natuurontwikkeling, (her)inrichting van terreinen, functieverandering van landbouw naar natuur, herstel van milieu- en watercondities en/of kwaliteitsverbetering van bestaande natuur. Een belangrijk middel om de kwaliteitsimpuls te bepalen is de ambitiekaart.

6.2 Ambitiekaart

Daar waar de beheertypenkaart de actuele beheersituatie van een terrein beschrijft, geeft de ambitiekaart, eveneens op basis van beheertypen de gewenste situatie op de (middel)lange termijn weer. Hierbij wordt als indicatie de situatie vanaf circa 2025 aangehouden, omdat ervan uitgegaan mag worden dat op die termijn de gehele ecologische hoofdstructuur ingericht is en ook voldaan wordt aan abiotische randvoorwaarden door onder meer de implementatie van de kaderrichtlijn water. Uitgangspunt voor de ambitiekaart is dat 'hoogwaardige' beheertypen behouden blijven en dat 'laagwaardige' beheertypen zo mogelijk doorontwikkeld worden. De ambitiekaart heeft betrekking op de gehele EHS-Natuur en bestaande natuurterreinen buiten de EHS die ook voorkomen op de beheertypenkaart. Overige natuur is in principe ongewijzigd overgenomen van de beheertypenkaart vanwege het feit dat buiten de EHS vooral instandhouding door beheer nagestreefd wordt. De uitgangspunten met betrekking tot de instandhouding van bestaande natuurgebieden buiten de EHS zijn ook vertaald in de bestuursovereenkomst die de provincie met het Rijk heeft gesloten in het kader van het Investeringsbudget Landelijk Gebied. Landschapselementen komen alleen op de kaart voor zover zij binnen deze natuurcategorieën liggen en vlakdekkend zijn.

Sommige natuurterreinen op de ambitiekaart hebben hetzelfde beheertype als op de beheertypenkaart is aangeven. Op die terreinen is het natuurdoel al bereikt. Bij andere terreinen is er soms nog een verschil tussen de actuele situatie en de ambitie. Op die terreinen ligt nog een ontwikkelopgave, te realiseren via een kwaliteitsimpuls. Figuur 2 laat zien hoe kwaliteitsimpulsen met behulp van de ambitiekaart bepaald kunnen worden. Indien de ontwikkeling van het natuurterrein naar een kwalitatief hoger beheertype niet via de weg van het reguliere beheer bereikt kan worden, zal een kwaliteitsimpuls in de vorm van een investeringssubsidie aan de orde zijn. De ambitiekaart is dus ook een middel om de noodzakelijke investeringen in natuurterreinen in beeld te brengen.

Figuur 2: Voorbeeld verschil beheer-ambitie

	beheertypenkaart	ambitiekaart
Investeringssubsidie	15.02 Dennen-, Eiken-, of Beukenbos	07.01 Droge heide
Regulier beheer of Investeringssubsidie	12.02 Kruidenrijk grasland	11.01 Droog schraalland

Op de ambitiekaart duidt de kleur van een kaartvlak het daar geambieerde beheertype aan. Binnen een beheertype is volgens afspraak maximaal 20% 'vervuiling' met andere beheertypen mogelijk; vaak is er evenwel de voorkeur aan gegeven afwijkende beheertypen zelfstandig aan te duiden op de kaart of de variatie binnen het kaartvlak aan te geven door onderscheid te maken tussen een dominant beheertype en bijkomende beheertypen. Het natuurbeleid is erop gericht dat het dominante beheertype wordt gerealiseerd op het overgrote

deel van het gebied, terwijl de bijkomende typen met een beperkte oppervlakte worden gerealiseerd op plaatsen waar het dominante type niet haalbaar is vanwege abiotiek of externe invloeden. De bijkomende beheertypen geven ruimte voor de natuurlijke ontwikkeling van het terrein, waarmee voorkomen wordt dat de ambitiekaart te rigide wordt.

Net als de beheertypenkaart is ook de ambitiekaart geen statisch document. De ambitiekaart zal daarom indien nodig (in overleg met de beheerders) op overeenkomstige wijze worden aangepast en geactualiseerd als de beheertypenkaart. De ambities van een terrein kunnen worden gewijzigd of verwijnd worden. Dat laatste gebeurt in ieder geval bij natuurontwikkelingsprojecten; als voormalige landbouwgrond daadwerkelijk wordt ingericht en beheerd als natuur, wordt de ambitiekaart (en de beheertypenkaart) geactualiseerd.

Vanwege het detailniveau (1 : 10.000) is deze kaart digitaal in te zien op www.infopuntgroningen.nl.

6.3 Investeringssubsidie

Uit het verschil tussen de ambitiekaart en de beheertypenkaart volgt of er een investeringssubsidie (kwaliteitsimpuls) nodig is. Na het toekennen van de subsidie en het uitvoeren van de maatregelen moet de beheertypenkaart worden aangepast zodat voor het betreffende beheertype beheersubsidie kan worden verkregen. De investeringssubsidie kan gericht zijn op:

- a. herstelmaatregelen in een bestaand natuurterrein waarbij het beheertype niet verandert;
- b. inrichtingsmaatregelen in een bestaand natuurterrein waarbij van het aanwezige beheertype wordt overgestapt naar het gewenste beheertype;
- c. inrichtingsmaatregelen waarbij landbouwgrond wordt omgevormd naar natuurterrein;
- d. inrichtingsmaatregelen op landbouwgrond om de kwaliteit van een aanwezig agrarisch beheertype te verhogen;
- e. inrichtingsmaatregelen op landbouwgrond met als doel om nieuwe landschapselementen aan te leggen.

Investeringssubsidie voor de onderdelen d en e is niet af te leiden van de ambitiekaart. Immers de ambitiekaart zegt alleen iets over de EHS-natuur. Investeringssubsidies bedoeld onder d zijn mogelijk bij het akkervogelbeheer (A01.02) en het weidevogelbeheer (A01.01) indien beschreven in het collectief beheerplan (zie 5.5). Subsidiemogelijkheden voor inrichtingsmaatregelen bedoeld onder e zullen in overleg met de initiatiefnemer door de provincie worden bepaald.

Aanvragen voor investeringssubsidie worden getoetst aan dit Natuurbeheerplan en aan het Programma Landelijk Gebied. Een aanvraag voor een investeringssubsidie kan pas worden ingediend nadat een zogenaamde prétoets door de Dienst Landelijk Gebied (DLG) heeft plaatsgevonden. Voor de specifieke voorwaarden met betrekking tot de verlening van een investeringssubsidie wordt verwezen naar www.infopuntgroningen.nl en www.programma-landelijkgebied.nl.

6.4 Subsidie voor functiewijziging

Onder kwaliteitsimpulsen valt ook de subsidie voor functiewijziging van landbouwgrond naar natuur. Deze subsidie is erop gericht om particuliere grondeigenaren de mogelijkheid te bieden om landbouwgronden om te vormen tot een natuurterrein. Eigenaren van landbouwgrond worden dan particulier natuurbeheerder. De subsidie voorziet in de compensatie van de waardevermindering van de grond als gevolg van deze omvorming. De subsidie functieverandering is alleen van toepassing in gebieden die als 'nieuwe natuur' begrensd zijn in het kader van de EHS (zie ook kaartbijlage 1, 'EHS-begrenzing'). Voor de subsidie functieverandering bestaat sinds 2005 een fiscale vrijstelling.

Subsidieaanvragen voor functieverandering worden getoetst aan dit Natuurbeheerplan en aan het Programma Landelijk Gebied. Voor de specifieke voorwaarden met betrekking tot de verlening van een investeringssubsidie wordt verwezen www.infopunt groningen.nl.

6.5 Grondverwerving

Bureau Beheer Landbouwgronden (BBL) kan in heel de provincie Groningen gronden verwerven ten behoeve van de realisatie van de EHS. BBL heeft daarbij een koopplicht binnen de op kaartbijlage 1 als 'nieuwe natuur' begrensde natuurgebieden indien de gronden worden aangeboden aan BBL. In dat geval dient BBL de grond tegen agrarische waarde te verwerven. Deze koopplicht is een verwervingsplicht voor BBL, maar geen plicht voor de grondeigenaar om de grond te koop aan te bieden. Realisatie van nieuwe natuur gebeurt in principe op basis van vrijwilligheid. Buiten deze natuurgebieden van de EHS zal BBL gronden verwerven als ruilgrond voor de realisatie van de EHS. BBL levert gronden binnen de EHS door aan terreinbeherende organisaties, of aan particulieren. Op de realisatie-strategie-kaart (zie ook 2.3. onder Particulier natuurbeheer) is aangegeven in welke gevallen BBL aan welke partij doorlevert of verkoopt. Overigens dient er rekening mee te worden gehouden dat het ministerie van EL&I de koopplicht per 1 januari 2011 tot nadere orde heeft opgeschort.

Bijlage 1

Begrippenlijst

Abiotisch

Behorende tot de niet-levende natuur.

Agrarische natuur

Agrarische gebieden die zodanig beheerd worden dat er natuurwaarden behouden en of ontwikkeld worden.

Agrarisch beheertype

Bestaat uit een lijst van handelingen of randvoorwaarden voor grondgebruik, die is ontworpen met het oog op het realiseren van natuurwaarden.

Beheerpakket

Een in de Subsidieverordening natuur- en landschapsbeheer vastgelegde omschrijving van te behalen natuurdoelen, terreinkenmerken en beheersvoorschriften. De aanvrager zorgt voor de instandhouding van het pakket voor een periode van zes jaar en ontvangt hiervoor een vastgestelde vergoeding.

Biodiversiteit

Biologische verscheidenheid.

Biotoop

Specifiek leefgebied van een soort.

Bureau Beheer landbouwgronden (BBL)

Een van overheidswege opgericht bureau dat onder andere tot taak heeft gronden te verwerven.

Collectief beheer

Beheer op basis van een beheerplan dat door beheerders gezamenlijk is opgesteld om de onderlinge afstemming en de effectiviteit van de beheersmaatregelen te verhogen.

Dynamisch beheer

Betreft beheersmaatregelen die tijdens het seizoen worden overeengekomen.

EHS

Een samenhangend netwerk in Nederland van bestaande en te ontwikkelen natuurgebieden en de (te ontwikkelen) verbindingen daartussen.

Koopplicht

Het BBL is gehouden landbouwgronden in gebied waar functieverandering wordt voorgestaan van landbouwgrond naar natuur, te verwerven tegen de landbouwkundige waarde wanneer deze worden aangeboden. De koopplicht kent uitzonderingen.

Landbouwgrond

Grond waarop ten minste vanaf 31 juli 1992 enige vorm van akkerbouw veehouderij, pluimveehouderij, tuinbouw (daaronder begrepen fruitteelt en het kweken van bomen, bloemen en bloembollen) en elke andere vorm van bodemcultuur hier te lande met uitzondering van bosbouw wordt bedreven, of gronden die uit productie zijn genomen in het kader van de beschikking terzake het uit productie nemen van bouwland of de Regeling EG-steunverlening akkerbouwgewassen.

Natuurbeheerplan

Het voorliggende plan.

Natuurtype

Een omschrijving van een bepaald type natuur die kan worden onderverdeeld in beheertypen.

Natuur

Gebied met functie natuur of gebied waar gestreefd wordt naar functieverandering van landbouwgrond in natuur. Via beschikkingen wordt gestreefd naar behoud en ontwikkeling van natuur- en landschapswaarden.

Bijlage 2

Index Natuur en Landschap Groningen

ONDERDEEL NATUUR (N)

Natuurtype N01: Grootschalige dynamische natuur

Beheertype N01.01: Zee en wad

Beheertype N01.02: Duin- of kwelderlandschap

Beheertype N01.04: Zand- of kalklandschap

Natuurtype N03: Beken en bronnen

Beheertype N03.01: Beek en bron

Natuurtype N04: Stilstaande wateren

Beheertype N04.01: Kranswierwater

Beheertype N04.02: Zoete plas

Beheertype N04.03: Brak water

Beheertype N04.04: Afgesloten zeearm

Natuurtype N05: Moerassen

Beheertype N05.01: Moeras

Beheertype N05.02: Gemaaid rietland

Natuurtype N06: Voedselarme venen en vochtige heiden

Beheertype N06.01: Veenmosrietland en moerasheide

Beheertype N06.02: Trilveen

Beheertype N06.04: Vochtige heide

Beheertype N06.05: Zwakgebufferd ven

Beheertype N06.06: Zuur ven en hoogveenven

Natuurtype N07: Droge heiden

Beheertype N07.01: Droge heide

Natuurtype N08: Open duinen

Beheertype N08.03: Vochtige duinvallei

Natuurtype N09: Schorren of kwelders

Beheertype N09.01: Schor of kwelder

Natuurtype N10: Vochtige schraalgraslanden

Beheertype N10.01: Nat schraalland

Beheertype N10.02: Vochtig hooiland

Natuurtype N11: Droge schraalgraslanden

Beheertype N11.01: Droog schraalgrasland

Natuurtype N12: Rijke graslanden en akkers

Beheertype N12.01: Bloemdijk

Beheertype N12.02: Kruiden- en faunarijk grasland

Beheertype N12.03: Glashaverhooiland

Beheertype N12.04: Zilt- en overstromingsgrasland

Beheertype N12.05: Kruiden- of faunarijke akker

Beheertype N12.06: Ruigteveld

Natuurtype N13: Vogelgraslanden

Beheertype N13.01: Vochtig weidevogelgrasland

Beheertype N13.02: Wintergastenweide

Natuurtype N14: Vochtige bossen

Beheertype N14.01: Rivier- en beekbegeleidend bos

Beheertype N14.02: Hoog- en laagveenbos

Beheertype N14.03: Haagbeuken- en essenbos

Natuurtype N15: Droge bossen

Beheertype N15.01: Duinbos

Beheertype N15.02: Dennen-, eiken- en beukenbos

Natuurtype N16: Bossen met productiefunctie

Beheertype N16.01: Droog bos met productie

Beheertype N16.02: Vochtig bos met productie

Natuurtype N17: Cultuurhistorische bossen

Beheertype N17.01: Vochtig hakhout en middenbos

Beheertype N17.02: Droog hakhout

Beheertype N17.03: Park- of stinzenbos

Beheertype N17.04: Eendenkooi

Natuurtype N00: Nog om te vormen naar natuur

Beheertype N00.01: Nog om te vormen naar natuur

ONDERDEEL AGRARISCH NATUURBEHEER (A)

Beheertype A01.01: Weidevogelgebied

Beheerpakket A01.01.01: Weidevogelgrasland met rustperiode

A01.01.01a De rustperiode loopt van 1 april tot 1 juni;

A01.01.01b De rustperiode loopt van 1 april tot 8 juni;

A01.01.01c De rustperiode loopt van 1 april tot 15 juni;

A01.01.01d De rustperiode loopt van 1 april tot 22 juni;

Optioneel: Toeslag ruige mest

Beheerpakket A01.01.02: Weidevogelgrasland met voorweiden

A01.01.02a De rustperiode loopt van 1 mei tot 15 juni;

A01.01.02b De rustperiode loopt van 8 mei tot 22 juni.

Optioneel: Toeslag ruige mest

Beheerpakket A01.01.03: Plas-dras

A01.01.03a De inundatieperiode loopt van 15 februari tot 15 april;

A01.01.03b De inundatieperiode loopt van 15 februari tot 15 mei;

A01.01.03c De inundatieperiode loopt van 15 februari tot 15 juni;

Beheerpakket A01.01.04: Landbouwgrond met legselbeheer

A01.01.04a Legselbeheer op grasland;

A01.01.04b Legselbeheer op bouwland.

Optioneel: Toeslag kuikenvelden (A01.01.08)

Beheerpakket A01.01.05: Kruidenrijk weidevogelgrasland

Optioneel: Toeslag ruige mest

Beheerpakket A01.01.06: Extensief beweide weidevogelgrasland

Beheertype A01.02: Akkerfaunagebied

Beheerpakket A01.02.01: Bouwland met broedende akkervogels

A01.02.01c In het derde of vierde jaar dient de gehele beheereenheid tussen 1 september en 15 april te worden geploegd en opnieuw ingezaaid met een in het voorgeschreven zaaimengsel.

Beheerpakket A01.02.02: Bouwland met doortrekkende en overwinterende akkervogels

Beheertype A01.03: Ganzenfoerageergebied

Beheerpakket A01.03.01: Overwinterende ganzen

A01.03.01a Ganzen op grasland.

A01.03.01b Ganzen op bouwland.

A01.03.01c Ganzen op vroege groenbemester.

A01.03.01d Ganzen op late groenbemester.

Beheertype A02.01: Botanisch waardevol grasland

Beheerpakket A02.01.01: Botanisch weiland

Beheerpakket A02.01.02: Botanisch hooiland

Beheerpakket A02.01.03: Botanische weide- of hooilandrand

A02.01.03a Voor botanische weiderand geldt: beweiding is toegestaan;

A02.01.03b Voor hooilandrand geldt: beweiding is niet toegestaan.

Beheertype A02.02: Botanisch waardevol akkerland

Beheerpakket A02.02.01: Akker met waardevolle flora

A02.02.01a Drie van de zes jaar graan: In tenminste drie van de zes jaren van beheerperiode wordt graan verbouwd.

A02.02.01b Vier van de zes jaar graan: In tenminste vier van de zes jaren van de beheerperiode wordt graan verbouwd.

A02.02.01c Vijf van de zes jaar graan: In tenminste vijf van de zes jaren van de beheerperiode wordt graan verbouwd.

Beheerpakket A02.02.02: Chemie en kunstmestvrij land

- A02.02.02a *Drie van de zes jaar graan;*
- A02.02.02b *Vier van de zes jaar graan;*
- A02.02.02c *Vijf van de zes jaar graan.*

Beheerpakket A02.02.03: Akkerflora randen

ONDERDEEL LANDSCHAPSELEMENTEN (L)

Beheertype L01.01: Poel en kleine historisch water

Beheerpakket L01.01.01: Oppervlakte poel < 175 m²

Beheerpakket L01.01.02: Oppervlakte poel > 175 m²

Beheertype L01.02: Houtwal en houtsingel

Beheerpakket L01.02.01: Houtsingel en houtwal

Beheertype L01.03: Elzensingel

Beheerpakket L01.03.01: Bedekking elzensingel 30-50%

Beheerpakket L01.03.02: Bedekking elzensingel 50%-75%

Beheerpakket L01.03.03: Bedekking elzensingel > 75%

Beheertype L01.04: Bossingel en bosje

Beheerpakket L01.04.01: Bossingel en bosje

Beheertype L01.05: Knip- of scheerheg

Beheerpakket L01.05.01: Heg jaarlijks scheren of knippen

Beheerpakket L01.05.02: Heg eenmaal per 2-3 jaar scheren of knippen

Beheertype L01.06: Struweelhaag

Beheerpakket L01.06.01: Struweelhaag snoeicyclus 5-7 jaar

Beheerpakket L01.06.02: Struweelhaag snoeicyclus > 12 jaar

Beheertype L01.07: Laan

Beheerpakket L01.07.01: Gemiddelde stamdiameter bomen < 20 cm

Beheerpakket L01.07.02: Gemiddelde stamdiameter bomen 20-60 cm

Beheerpakket L01.07.03: Gemiddelde stamdiameter bomen > 60 cm

Beheertype L01.08: Knotboom

Beheerpakket L01.08.01: Gemiddelde stamdiameter knotboom < 20 cm

Beheerpakket L01.08.02: Gemiddelde stamdiameter knotboom 20-60 cm

Beheerpakket L01.08.03: Gemiddelde stamdiameter knotboom > 60 cm

Beheertype L01.09: Hoogstamboomgaard

Beheerpakket L01.09.01: Hoogstamboomgaard

Beheertype L01.10: Struweelrand

Beheerpakket L01.10.01: Struweelrand

Beheertype L01.11: Hakhoutbosje

Beheerpakket L01.11.01: Droog hakhoutbosje (zomereik dominant)

Beheerpakket L01.11.01: Vochtig en nat hakhoutbosje (zwarte els en/of gewone es dominant)

Beheertype L01.12: Griendje

Beheerpakket L01.12.01: Griendje

Beheertype L01.13: Bomenrij en solitaire boom

Beheerpakket L01.13.01: Gemiddelde stamdiameter knotboom < 20 cm

Beheerpakket L01.13.02: Gemiddelde stamdiameter knotboom 20-60 cm

Beheerpakket L01.13.03: Gemiddelde stamdiameter knotboom > 60 cm

Beheertype L01.14: Rietzoom en klein rietperceel

Beheerpakket L01.14.01: Smalle rietzoom (< 5 meter)

Beheerpakket L01.14.02: Brede rietzoom (> 5 meter) en klein rietperceel

Bijlage 3

Subsidies agrarisch natuur

1) A01.01 Weidevogelbeheer

Kerngebied	Hectare EHS 1:1	Hectare Ruime jas	Algemene opmerkingen en aanvullende voorwaarden:
1) Gorecht	380	21	1. Subsidie voor weidevogelbeheer in één van deze gebieden kan alleen worden aangevraagd op basis een door GS goedgekeurd collectief beheerplan (zie hiervoor hoofdstuk 5.5) 2. Hectares uit een op een-EHS-beheersgebieden die op basis van het collectief beheerplan onbenut blijven kunnen binnen hetzelfde kerngebied tijdelijk worden ingezet in het ruime jas gebied. 3. Bij het opstellen van het collectief beheerplan worden de spelregels gevolgd zoals opgenomen in bijlage 5 van dit Natuurbeheerplan. 4. Het beheerpakket 'kruidenrijk weidevogelgrasland (A01.01.05)' kan ook als rand toegepast worden. 5. De verdeling van hectares over de gebieden is indicatief. Op basis van de collectieve beheerplannen zal een actuele verdeling tot stand komen. 6. In het kader van de nota MDiMG is afgesproken dat ook in zeer goede weidevogelgebieden ('hotspots') buiten de kerngebieden (zie 6, 'overig') beperkte inzet vanuit de SNL mogelijk is. Maximaal 150 hectare zal hiervoor worden gereserveerd van het totaal. Voor de nadere voorwaarden wordt verwezen naar bijlage 5.
2) Reitdiep en Middag Humsterland	930	386	
3) ZWK	1797	233	
4) Westerhorn	410	185	
5) Appingedam Hoeksmeer	270	76	
6) Hotspots		*	
Totaal	3787	901	

2) A01.02 Akkervogelbeheer

Kerngebied	Hectare Ruime jas	Algemene opmerkingen en aanvullende voorwaarden:
1) Noord Groningen	170	1. Subsidie voor akkervogelbeheer in een akkervogelkerngebied kan alleen worden aangevraagd op basis van een door GS goedgekeurd collectief beheerplan (zie hiervoor hoofdstuk 5.5). 2. Bij het opstellen van het collectief beheerplan worden de spelregels gevolgd zoals opgenomen in bijlage 5 van dit Natuurbeheerplan. 3. Bij het beheerpakket 'bouwland met broedende akkervogels' kan alleen de beheervariant A01.02.01c worden toegepast.
2) Garmerwolde	40	
3) Oldambt	207	
4) Veenkoloniën	328	
Totaal	745	

3) A01.03 Ganzenbeheer

Gebied	Hectare 1 : 1	Algemene opmerkingen en aanvullende voorwaarden:
1) Schildmeer	1883	
2) Leekstermeer	641	
3) Zuidlaardermeer	515	
4) Kropswolde	763	

4) A02.01 Botanisch waardevol grasland 2012

Gebied	Begrenzing	Hectare	Algemene opmerkingen en aanvullende voorwaarden:
1) Beheersgebieden EHS	een op een		<ul style="list-style-type: none"> • Het beheerpakket A02.01.03 is minimaal 2 meter en maximaal 6 meter breed en is gelegen naast een zichtbare perceelsscheiding. Pakketten A02.01.03a en A02.01.03b kunnen niet naast elkaar liggen. • In het Houtsingelgebied ZWK zijn de pakketten A02.01.03 a + b alleen mogelijk als ze aansluiten op de in bijlage 4 Subsidies landschap bij ZWK genoemde beheertypen L01.01, L01.02, L01.03, L01.05 en L01.11. • In het gebied 4 'Natuurlijke waterlopen is alleen het beheerpakket A02.01.03 van toepassing. • Voor graslandpercelen in gebieden waar in het verleden beheerpakketten zijn afgesloten en die gelegen zijn buiten de hiernaast genoemde gebieden, is het niet meer mogelijk dat wij op basis van een nadere ecologische analyse bezien of een contractverlenging zinvol is. Continuering is niet meer mogelijk.
2) Houtsingelgebied ZWK	ruime jas	150	
3) Oude dijken, natuurlijke laagten, wierden	ruime jas	175	
4) Natuurlijke waterlopen	ruime jas	90	

Op de site www.infopunt groningen.nl is eventueel in het Provinciaal omgevingsplan nadere informatie te vinden over oude dijken, natuurlijke laagten, wierden en waterlopen

5) A02.02 Botanisch waardevolle akkers

Gebied	Begrenzing	Hectare	Algemene opmerkingen en aanvullende voorwaarden:
1) Beheersgebieden EHS	een op een		<ol style="list-style-type: none"> 1. Het beheerpakket A02.02.03 is minimaal 2 meter en maximaal 6 meter breed. 2. Op verzoek van de beheerder kan de doelstelling op essen ook omgezet worden naar beheertype botanisch waardevol grasland (A02.01). Een dergelijk verzoek wordt uiterlijk 3 maanden voor een aanvraagperiode aan Gedeputeerde Staten kenbaar gemaakt.
2) Essen	ruime jas	75	

Bijlage 4

Subsidies landschap

Landschap (bijlage 4)

Zoekgebied	Beheertype	Algemene opmerkingen en aanvullende voorwaarden:
1) ZWK (A op kaart 2)	L01.01: Poel en kleine historisch water L01.02: Houtwal en houtsingel L01.03: Elzensingel L01.05: Knip- of scheerheg L01.09: Hoogstamboomgaard L01.11: Hakhoutbosje	1. Voor alle zoek gebieden geldt, een voornemen tot het aanvragen van een subsidie voor de beheertypen L01.08 (knotbomen) en L01.13 (bomenrij en solitaire boom) in de hiernaast genoemde zoekgebieden wordt uiterlijk 3 maanden voor een aanvraagperiode aan Gedeputeerde Staten kenbaar gemaakt. Deze zullen op basis van een nadere landschappelijke analyse besluiten het beoogde element wel of niet op de beheertypenkaart in te tekenen/te handhaven.
2) Middag Humsterland (B op kaart 2)	L01.01: Poel en kleine historisch water L01.05: Knip- of scheerheg L01.09: Hoogstamboomgaard L01.14: Rietzoom en klein rietperceel	
3) Gorecht (C op kaart 2)	L01.01: Poel en kleine historisch water L01.02: Houtwal en houtsingel L01.03: Elzensingel L01.05: Knip- of scheerheg L01.09: Hoogstamboomgaard L01.11: Hakhoutbosje	
4) Westerwolde (D op kaart 2)	L01.01: Poel en kleine historisch water L01.02: Houtwal en houtsingel L01.03: Elzensingel L01.05: Knip- of scheerheg L01.09: Hoogstamboomgaard L01.11: Hakhoutbosje	
5) Overig zoekgebied (E op kaart 2)	L01.01: Poel en kleine historisch water L01.05: Knip- of scheerheg L01.09: Hoogstamboomgaard L01.11: Hakhoutbosje L01.14: Rietzoom en klein rietperceel	

Bijlage 5

Spelregels collectief beheer

Onderdeel A: Akkervogelbeheer

Algemene Uitgangspunten:

- Beleidskader: de nota Meer Doen in Minder Gebieden.
- Doelsoorten: veldleeuwerik en grauwe kiekendief.
- Maatregelen zijn gericht op doelsoorten maar andere akkervogelsoorten profiteren mee.
- Maatregelen vinden alleen plaats in de in dit plan begrensde akkerkernegebieden.
- Per akkerkernegebied organiseren beheerders in gezamenlijkheid het beheer en andere maatregelen volgens een door GS vastgesteld collectief beheerplan.
- Doelstelling per gebied is een minimale dichtheid van 5 broedparen veldleeuwerik per 100 hectare.

Begrenzing akkerkernegebieden

- Begrenzing van de akkerkernegebieden vindt in dit Natuurbeheerplan plaats.
- De begrenzing van de akkerkernegebieden wordt bepaald op basis van hoge dichtheden doelsoorten, potenties van het gebied voor de doelsoorten en andere akkervogels en op draagvlak onder de beheerders.
- Provincie levert hoofdbestand populatiegegevens/ verspreidingskaart.
- De beheerders (ANV's, Akkervogelbeschermers, Jagers etc.) uit de kerngebieden stellen samen (onder verantwoordelijkheid van een gebiedscoördinator) een collectief beheerplan op. De coördinator zorgt ervoor dat alle belangen in het gebied worden vertegenwoordigd. De provincie stelt de plannen vast.
- Het collectief beheerplan beschrijft de wijze waarop maatregelen gericht op behoud en ontwikkeling van akkervogels in het akkerclustergebied worden uitgevoerd. Daarbij wordt onder andere beschreven: begrenzing van het gebied; doelen en ambities; beheermaatregelen via het SNL; overige (beheer)maatregelen; inrichtingsmaatregelen; predatiebeheer; organisatie en taakverdeling; monitoring en controle; begroting en financiering.
- Bij de beschrijving van de maatregelen in het collectief beheerplan wordt onderscheid gemaakt tussen maatregelen die van uit het stelsel Programma Beheer worden gefinancierd (natuurbraakpakket en wintervoedselpakket) en andere maatregelen (overig beheer of inrichtingsmaatregelen) die op basis van het Programma Landelijk Gebied worden gefinancierd.
- Het collectief beheerplan kan meerdere deelgebieden (met elk een minimale aaneengesloten oppervlakte van 500 hectare) beschrijven waarbinnen de maatregelen in samenhang worden uitgevoerd.
- Onderdeel van het collectief plan is een subsidiekaart (1:25.000) waarin wordt aangegeven wie, waar, op welk moment, welke beheermaatregelen uitvoert.
- Per akkerkernegebied zijn de hectares beschikbaar zoals aangegeven in bijlage 3, onder 2 van dit Natuurbeheerplan.

Beheer in kerngebieden

- Op korte termijn wordt op provinciaal niveau uitgaan dat 750 hectare beschikbaar is voor akkervogelbeheer in de akkerclustergebieden (zie bijlage 3, onder 2). Op langere termijn moet dit beheer naar een niveau van circa 2650 hectare (zie ook nota MDIMG). Dat betekent dat de gewenste 5% dekking van beheermaatregelen per akkerkernegebied pas in een in een later stadium gehaald wordt.
- In verband met het 'groeimodel' is het noodzakelijk om maatregelen binnen de kerngebieden zoveel mogelijk te bundelen en om deze bundeling te realiseren op die plekken waar de hoogste dichtheden van de doelsoorten aanwezig zijn. Als stelregel voor deze bundeling van maatregelen geldt dat een dekking van 5% aan beheerde braak (niet persé via stelsel) gehaald moet worden binnen een aaneengesloten gebied van minimaal 500 hectare en met een adequate ruimtelijke spreiding.
- Het collectief beheerplan beschrijft deze werkwijze en laat de maximale bundeling op de subsidiekaart zien.
- Bij de toepassing van de 2 beheerpakketten (A01.02.01c en A01.02.02) in een akkerkernegebied wordt een verhouding zomer- (natuurbraak rand/perceel) en winterpakket (zomergraan over laten staan) van circa 80:20 gevolgd.
- Het beheerplan beschrijft het zaadmengsel en de zaaidichtheid dat voor genoemde pakketten wordt toegepast, evenals het maaieregime. Wanneer een duidelijke omschrijving ontbreekt moet deze

separaat worden opgesteld met het verzoek aan de provincie deze te beoordelen en indien akkoord vast te stellen. Deze informatie is voor de controlerende instantie AID noodzakelijk.

- Het beheerplan beschrijft de wijze van beheer (bij voorkeur in drie maaitrappen met afwisseling van hoge en lage begroeiing).
- Het beheerplan beschrijft voor het winterpakket een beheerwijze waarbij of ten behoeve van de veldleeuwerik het gewas na rijping van het graan wordt gemaaid, of een beheerswijze voor gorzen waarbij het graan blijft staan.

Vaststellen Collectief beheerplan

Gedeputeerde Staten stellen de collectieve akkervogelbeheerplannen vast. Daarbij zullen zij onder andere de volgende toetsingscriteria hanteren:

- a. omvang beheer (past het beheer binnen het beschikbare quotum, wordt beschreven hoe de groei wordt Gerealiseerd, etc.);
- b. ligging beheer (is het beheer geconcentreerd rondom de hoogste dichtheden akkervogels, 5% dekking op deelgebiedniveau, aanwezigheid verstoringbronnen, etc.);
- c. beschrijving beheer (mengselbeschrijving, zaaidichtheid, maairegime, roulatie, etc.);
- d. organisatie (beschrijving van de organisatie, afbakening rollen, taken en verantwoordelijkheden van verschillende beheerders, etc.).

Onderdeel B: Weidevogelbeheer

Algemene Uitgangspunten:

- Beleidskader: de nota Meer Doen in Minder Gebieden.
- Doelsoorten: Grutto.
- Maatregelen zijn gericht op de doelsoort maar andere weidevogelsoorten profiteren mee.
- Maatregelen vinden alleen plaats in de in dit plan begrensde weidevogelkergebieden.
- Per weidevogelkerngebied organiseren beheerders in gezamenlijkheid het beheer en andere maatregelen volgens een door GS vastgesteld collectief beheerplan.
- Doelstelling per gebied is een minimale dichtheid van 35 broedparen weidevogels per 100 hectare, of 20 broedparen kritische soorten weidevogels per 100 hectare (exclusief Kievit, graspieper en krakeend), of 10 broedparen Grutto per 100 hectare.

Begrenzing weidevogelkerngebieden

- Begrenzing van de weidevogelkerngebieden vindt in dit Natuurbeheerplan plaats.
- De begrenzing van de weidevogelkerngebieden wordt bepaald op basis van hoge dichtheden doelsoorten, potenties van het gebied voor de doelsoorten en andere kritische soorten weidevogels en op draagvlak onder de beheerders.
- Provincie levert hoofdbestand populatiegegevens/ verspreidingskaart.

Collectief beheerplan

- De beheerders (ANV's, TBO's, weidevogelbeschermers, jagers etc.) uit de kerngebieden stellen samen (onder verantwoordelijkheid van een gebiedscoördinator) een collectief beheerplan op. De coördinator zorgt ervoor dat alle belangen in het gebied worden vertegenwoordigd. De provincie stelt de plannen vast.
- Het collectief beheerplan beschrijft de wijze waarop maatregelen gericht op behoud en ontwikkeling van weidevogels in het weidevogelkerngebied worden uitgevoerd. Daarbij wordt onder andere beschreven: begrenzing van het gebied; doelen en ambities; beheermaatregelen via stelsel; overige (beheer)maatregelen; inrichtingsmaatregelen; predatiebeheer; organisatie en taakverdeling; monitoring en controle; begroting en financiering.
- Bij de beschrijving van de maatregelen in het collectief beheerplan wordt onderscheid gemaakt tussen maatregelen die van uit het Stelsel Natuur en Landschap worden gefinancierd en andere maatregelen (overig beheer of inrichtingsmaatregelen) die op basis van bijvoorbeeld het Programma Landelijk Gebied worden gefinancierd.
- Het collectief beheerplan kan meerdere deelgebieden met elk een minimale aaneengesloten oppervlakte van 100 hectare beschrijven, waarbinnen de maatregelen in samenhang worden uitgevoerd.
- Onderdeel van het collectief plan is een subsidiekaart (1:25.000) waarin wordt aangegeven wie, waar, op welke moment welke beheermaatregelen uitvoert.

- Per weidevogelkerngebied zijn de hectares beschikbaar zoals aangegeven in bijlage 3, onder 1 van dit Natuurbeheerplan.

Vastleggen beheer

Beheerders leggen in het collectief beheerplan vast waar welke vorm van beheer wordt toegepast. Daarbij kunnen ze kiezen uit de in tabel 2 van deze bijlage opgenomen beheerpakketten en toeslagen uit het nieuwe Subsidiestelsel Natuur- en Landschapsbeheer. Ook het beheertype kruiden- en faunarijk grasland (N12.02) kan in de weidevogelkerngebieden ingezet worden. Daarbij geldt wel als aanvullende voorwaarde dat ze tot 1 juni niet gemaaid worden. Legselbeheer wordt ingezet ter ondersteuning van het kuikenland. Indien in een gebied geen of onvoldoende kuikenland wordt gerealiseerd dan komt ook de mogelijkheid van legselbeheer te vervallen. De gebiedscoördinator heeft als opgave om voldoende beheer van voldoende kwaliteit te realiseren en dient de onderbouwing daarvan aan te geven in het collectieve beheerplan.

In het natuurbeheerplan van 2010 is voor Groningen, bij wijze van experiment, het beheertype botanisch waardevol grasland (A02.01) in weidevogelgebied eenmalig ingezet. Landelijk is besloten om dit niet door te zetten. De beheerovereenkomsten afgesloten in 2010 mogen hun looptijd uitdienen.

Weging kuikenland

De beheerpakketten en -typen hebben ieder hun eigen waarde voor jonge Grutto's. In de kerngebieden geldt een minimumeis aan de oppervlakte 'kuikenland'. Hierbij is het aandeel kuikenland gekoppeld aan de meest recent vastgestelde Gruttodichtheid op basis van de rekenfactor 1,4 ha kuikenland per gruttobroedpaar (met een adequate spreiding in tijd en ruimte). In onderstaande tabel is een rekenvoorbeeld weergegeven. De in kolom 2 genoemde oppervlaktes zijn ongewogen hectares. Door waardevol kuikenland te kiezen (zie kolommen 3 en 4) met een factor groter dan 1 (zie tabel 2) kan de netto benodigde oppervlakte kuikenland verkleind worden.

Voor kuikenvelden worden in het natuurbeheerplan een aantal aanvullende voorwaarden gesteld: Kuikenvelden worden door de grondgebruiker in samenspraak met de gebiedscoördinator neergelegd op de plekken waar het meest nesten en/of kuikens aanwezig zijn.

- zij hebben een minimale breedte van 6 meter en mogen, afhankelijk van de verspreiding van de weidevogels, in de vorm van stroken of veldjes worden aangelegd.
- het is niet toegestaan volledige percelen als kuikenveld op te geven, daarvoor zijn de perceelspakketten met een uitgestelde maaidatum bedoeld
- kuikenvelden worden door de grondgebruiker gedurende het seizoen genoteerd op een stalkaart

1	2	3	4	5
Gruttodichtheid in paren per 100 ha	Oppervlakte kuikenland obv 1,4 ha per gruttopaar en een gemiddelde waardering van 1,0 per ha	Netto oppervlakte kuikenland bij een gemiddelde waardering van 1,2 per ha	Netto oppervlakte kuikenland bij een gemiddelde waardering van 1,5 per ha	Waarvan minimaal kruidenrijk kuikenland A01.01.05 in ha
10	14	11,7	9,3	4
15	21	17,5	14,0	6
20	28	23,3	18,7	8
30	42	35,0	28,0	12

Tabel 1. Rekenvoorbeelden voor benodigd kuikenland bij verschillende gruttodichtheden

Voor de realisatie van voldoende 'kuikenland' kunnen beheerders (onder andere) kiezen uit de in tabel 2 genoemde beheerpakketten en toeslagen. De waarde van deze pakketten/toeslagen voor opgroeiende kuikens verschilt echter. In onderstaande tabel is deze weging weergegeven.

Pakketcode	Naam Beheertype of Beheerpakket	Waarde
N13.01	vochtig weidevogelgrasland	1,5
N13.02	wintergastenweide	1,5
N10.02	vochtig hooiland	1,5
N12.02	kruidenrijk - faunarijk grasland	1,5
A01.01.01a	weidevogelgrasland met rustperiode tot 1juni	1,2
A01.01.01b	weidevogelgrasland met rustperiode tot 8 juni	1,4
A01.01.01c	weidevogelgrasland met rustperiode tot 15 juni	1,5
A01.01.01d	weidevogelgrasland met rustperiode tot 22 juni	1,5
A01.01.01e	weidevogelgrasland met rustperiode tot 1juli	1,5
A01.01.02a	weidevogelgrasland met voorweiden tot 1 mei en daarna rust tot 15 juni	0,7
A01.01.02b	weidevogelgrasland met voorweiden tot 8 mei en daarna rust tot 22 juni	0,8
A01.01.03a	plasdras van 15 februari tot 15 april	0,2
A01.01.03b	plasdras van 15 februari tot 15 mei	0,8
A01.01.03c	plasdras van 15 februari tot 15 juni	0,8
A01.01.05	kruidenrijk weidevogelgrasland	min 1,5
A01.01.06	extensief beweid weidevogelgrasland	1,5
optionele toeslag	Kuikenstrook	0,3 voor gehele perceeloppervlak

Tabel 2. Beheerpakketten met weegfactor.

Flexibiliteit in beheer

Niet al het beheer ligt in de tijd vast. Binnen weidevogelkerngebieden zijn 2 mogelijkheden voor het organiseren van flexibiliteit in het beheer:

Optie 1: Gebruik Beheer op Maat

Beheerders kiezen er voor om voor het organiseren van beheer in hun gebied gebruik te maken van Beheer op Maat (BoM, ontwikkeld door Alterra) of een soortgelijk model/applicatie. Voor deze groep beheerders zijn aanvullende bepalingen ten aanzien van flexibiliteit niet nodig, omdat deze al onderdeel vormen van BoM.

Optie 2: Bepalingen kuikenland en beheerflexibiliteit

De categorie beheerders (of hun coördinatoren) die niet kiest voor BoM heeft zich te houden aan dezelfde kuikenlandnormen (met een adequate spreiding in tijd en ruimte), maar dan vereenvoudigd (niet tijdgerelateerd) op basis van bovenstaande tabel 2. En aanvullend gelden voor hen de volgende bepalingen ten aanzien van beheerflexibiliteit: min. 60% in principe vast beheer, max. 20% jaarlijks beheer en max. 20% last-minutebeheer. De volgende pakketten kunnen flexibel worden ingezet:

Code	Omschrijving	Jaarlijks beheer	Last-minute beheer
A01.01	Weidevogelgrasland met rustperiode	Ja	Ja*
A01.02	Weidevogelgrasland met voorweiden	Ja	Ja
A01.03	Plas-Dras	Ja	Nee
A01.04	Legselbeheer	Ja	Ja
A01.06	Extensief weiden tbv weidevogels	Ja	Ja
	Toeslag Ruige Mest	Ja	Nee
	Toeslag Kuikenvelden	Ja	Ja

* Geldt alleen voor pakketten rustperiode 1, 8 en 15 juni.

Tabel 3 Last minute beheer

Vaststellen Collectief beheerplan

Gedeputeerde Staten stellen de collectieve weidevogelbeheerplannen vast. Daarbij zullen zij onder andere de volgende toetsingscriteria hanteren:

- omvang beheer (past het beheer binnen het beschikbare quotum);

- b. ligging beheer (is het beheer geconcentreerd rondom de hoogste dichtheden weidevogels, voldoende zwaar beheer/kuikenland, spreiding maatregelen in tijd en ruimte, geen verstoringbronnen, etc.);
- c. beschrijving beheer (werkwijze flexibel beheer);
- d. organisatie (beschrijving van de organisatie, afbakening rollen, taken en verantwoordelijkheden van verschillende beheerders, etc.).

Onderdeel C: Weidevogelbeheer Hotspots

Algemene Uitgangspunten

- Beleidskader de nota Meer Doen in Minder Gebieden.
- Doelsoorten: Grutto.
- Maatregelen zijn gericht op de doelsoort maar andere weidevogelsoorten profiteren mee.
- Maatregelen vinden plaats buiten de in dit plan begrensde weidevogelkerngebieden.

Selectiecriteria

Parelgebieden

- a. > 10 Grutto paren / 100 ha of minimaal 20 broedparen kritische soorten / 100 ha
- b. > 50 ha aaneengesloten gebied waarvan minimaal 75% grasland
- c. wanneer gekozen wordt voor 20 broedparen kritische soorten minimaal 12,5% zwaar beheer.

Losse percelen en kleinere gebieden

Graslandpercelen waarop vanuit het middelpunt gerekend in een straal van 300 meter (150 elke kant op) minimaal 5 Grutto paren broeden of minimaal 20 paren van Kievit, Grutto, Tureluur & Scholekster, komen in aanmerking voor een beheerspakket.

Kritische soorten		
<i>Wintertaling</i>	<i>Zomertaling</i>	<i>Slobeend</i>
<i>Kuifeend</i>	<i>Kwartelkoning</i>	<i>Scholekster</i>
<i>Kluut</i>	<i>Kemphaan</i>	<i>Watersnip</i>
<i>Grutto</i>	<i>Tureluur</i>	<i>Wulp</i>
<i>Visdief</i>	<i>Zwarte Stern</i>	<i>Veldleeuwerik</i>
<i>Gele Kwikstaart</i>	<i>Paap</i>	<i>Grauwe Gors</i>
Niet kritisch		
<i>Kievit</i>	<i>Graspieper</i>	<i>Krakeend</i>

Procedure

- Een verzoek tot aanwijzing als 'hotspot' wordt uiterlijk 3 maanden voorafgaand aan een aanvraagperiode zoals genoemd in de Subsidieregeling Natuur en Landschapsbeheer ingediend bij Gedeputeerde Staten van Groningen.
- Een dergelijk verzoek gaat gepaard met een deugdelijke onderbouwing ten aanzien van de aanwezige soorten en een beheerkaart met daarop aangegeven de beoogde ligging van de beheerpakketten (volgens tabel 2)
- Bij het opstellen van de beheerkaart wordt de systematiek gevolgd zoals uitgelegd bij onderdeel B van deze bijlage (Weidevogelbeheer).

Criteria voor honorering

Gedeputeerde Staten beoordelen een aanvraag onder andere op basis van de volgende toetsingscriteria hanteren:

- a. omvang beheer (past het beheer binnen het beschikbare quotum, wordt voldoende zwaar beheer gerealiseerd. etc.);
- b. ligging beheer (is het beheer geconcentreerd rondom de hoogste dichtheden weidevogels, voldoende zwaar beheer/ kuikenland, spreiding maatregelen in tijd en ruimte, geen verstoringbronnen, etc.);
- c. beschrijving beheer (werkwijze flexibel beheer, etc.).